

Förvaltningshögskolans rapporter
nummer 147

Finanspolitiska åtgärder

En keynesiansk ansats

Louise Holm & Osvaldo Salas

Finanspolitiska åtgärder. En keynesiansk ansats

Louise Holm & Osvaldo Salas

Första upplagan

Första tryckningen

©2018

Författarna

Tryckning

Kompendiet

ISSN

1401-7199

Förord

Konjunkturcykler är de upp- och nedgångar som observeras någorlunda samtidigt i flera makroekonomiska variabler i en ekonomi. Dessa är viktiga och trots stor ekonomisk forskning förstår man inte helt varför de uppstår. Tidiga ekonomiska teorier antog att det enda som påverkar konjunkturen är variationerna i efterfrågan från hushåll och företag.

För att beskriva vår ekonomi studerar vi flera olika makroekonomiska variabler vilka antar olika värden som varierar över tid. Dessa används av nationalekonomer för att mäta och ta temperaturen på samhällsekonomin. Detta görs på olika områden inom ämnet och olika mått visar och förklarar hur det står till med ekonomin.

Bör vi sträva efter full sysselsättning? Vad är full sysselsättning? Vad är optimal produktion i ett land? Innan ekonomin mäts och vi kan säga om den mår bra eller dåligt måste vi ha klart för oss vad som är "bra". Ekonomer använder exempelvis sig av termen "full sysselsättning" för att förklara hur en ekonomi bör vara eller befinna sig. Ekonomiska variabler förändras över tid och påverkas av inre och yttre faktorer, vilket gör att svårigheten att förutse utvecklingen av ekonomin är stor.

I den här rapporten ges, med hjälp av ett par simuleringsmodeller, en teoretisk förståelse hur tillämpning av finanspolitik kan rätta till konjunkturläget. Vi kommer att behandla en situation när ekonomin befinner sig i en högkonjunktur och en annan i ett läge där det råder lågkonjunktur.

Göteborg, juni 2018

Louise Holm och Osvaldo Salas

Innehållsförteckning

Inledning	1
I: Begreppsramverk	4
Den aggregerade utbudskurvan på kort sikt (AS)	4
Aggregerade utbudskurvan på lång sikt (LAS).....	5
Den aggregerade efterfrågekurvan (AD)	6
Arbetslöshet.....	8
Inflation och dess orsaker.....	13
Keynesianer och monetarister.....	20
II. Den keynesianska modellen	21
Den aggregerade efterfrågans komponenter	22
Den makroekonomiska jämvikten.....	33
Multiplikatorn.....	35
III. Finanspolitik i den keynesianska modellen. Två simuleringar	38
Underlag för simuleringar.....	40
Simulering 1: Expansiv finanspolitik.....	43
Simulering 2: Restriktiv finanspolitik.....	47
IV. Avslutande kommentarer	51
Referenslista	53
Bilaga 1	54

Inledning

Ekonomierna i västvärlden genomgår faser av hög- och lågkonjunkturer sedan många år tillbaka. Konjunktursvängningarna hör med andra ord till det ekonomiska systemet. För stora svängningar i ekonomin är inte optimalt för ekonomins utveckling och därför krävs att åtgärder vidtas för att undvika och rätta till konjunktursvängningarna. Verktuget för att komma till rätta med ekonomins stora svängningar kallas för stabiliseringspolitik. Denna tillämpas av staten i syfte att styra ekonomin i rätt riktning.

Ett av makroekonomins huvudsakliga mål är att försöka förhindra eller åtminstone förkorta perioder av lågkonjunktur. I en lågkonjunktursituation kan staten gripa in och hjälpa ekonomin att återhämta sig snabbare. De som ansvarar för landets ekonomi strävar efter att ha makroekonomisk jämvikt och stabilitet. Detta innefattar några mål. För det första, en stabil tillväxt i ekonomin, utan stora fluktuationer i den ekonomiska aktiviteten, såsom hög- och lågkonjunkturer, och för det andra, prisstabilitet, vilket innebär en låg och stabil inflation.

Är det möjligt för en ekonomi att nå dessa två ovan nämnda mål samtidigt? För att nå inflationsmålet påverkar centralbanken ekonomin genom att sänka räntesatsen om ekonomin förväntas växa mycket långsamt eller inflationen är lägre än målet. Anledningen är att låga räntor stimulerar den privata konsumtionen och investeringsviljan. Om ekonomin däremot växer väldigt snabbt (är s.k. "överhettad") eller om inflationen hotar att bli för hög, höjer istället centralbanken räntan för att dämpa tillväxttakten.

Centralbanken använder penningpolitiken för att hålla inflationen nära målet (låg och stabil) och för att hjälpa den ekonomiska tillväxten att följa en hållbar väg. En god penningpolitik är emellertid inte ett tillräckligt villkor för att stabilisera ekonomin. Stöd behövs även från andra policyområden, särskilt finanspolitiska och finansiella. I

Sverige sköter Riksbanken penningpolitiken med målet att hålla inflationstakten på 2 (± 1) procent och Riksdagen sköter finanspolitiken.

Varför hög- och lågkonjunktur uppstår vet man inte riktigt men det kan finnas flera förklaringar. En intressant förklaring är att marknaden saknar de mekanismer som till exempel kan hindra en högkonjunktur. Detta ekonomiska tillstånd karakteriseras av att produktionen och vinsten ökar när risken för en överhettning av ekonomin är stor, men marknaden kan inte signalera tidpunkten för att produktionen ska börja minska i syfte att inte hamna i ett ekonomiskt läge med överproduktion. I den motsatta situationen, dvs vid lågkonjunktur, saknar marknaden förmågan att driva upp tillväxten i riktning mot jämvikten. Därför krävs policyer som staten kan implementera i syfte att få igång ekonomin.

Rapporten är organiserad i fyra kapitel. Kapitel I presenterar de teoretiska utgångspunkterna. Här redovisas hur den aggregerade efterfrågan och det aggregerade utbudet bildas och hur deras samspel leder till makroekonomisk jämvikt. Vidare definieras några nödvändiga begrepp som använd i analysen.

Kapitel II definierar den keynesianska modellen och förklarar hur stabiliseringspolitik tillämpas genom användning av skatter och offentliga utgifter. Förändringar i dessa kan rätta till de förändringar som förekommer i den ekonomiska aktiviteten, dvs konjunkturcykeln.

Kapitel III presenterar två stabiliseringspolitiska simuleringar där en restriktiv finanspolitik används för att dämpa ekonomin vid högkonjunktur respektive och en expansiv finanspolitik i syfte att stimulera ekonomin vid lågkonjunktur. I båda fall testas hur förändring i de offentliga utgifterna eller i skatterna kan styra ekonomin mot makroekonomisk jämvikt. I Kapitel IV presenteras några avslutande kommentarer.

Syftet med rapporten är att med en enkel modell visa hur stabiliseringspolitik verkar i ekonomin. Vi använder publicerad information från Statistiska Centralbyrån för Sveriges nationalräkenskaper för år 2016.

Eftersom samhället som helhet är vårt forskningsområde kan vi inte använda oss av kontrollerade experiment utan måste använda modeller då vi vill analysera verkligheten. Modellerna formuleras vanligtvis i matematiska uttryck eller diagram. Att arbeta med modeller innebär abstrakt tänkande, och vi måste vara medvetna om att det förekommer förenklingar, men å andra sidan öppnar det upp möjligheter för olika synsätt och tolkningar som annars inte hade varit möjliga.

I: Begreppsramverk

Den aggregerade utbudskurvan på kort sikt (AS)

Utbudskurvan visar alla kombinationer mellan prisnivåer och aggregerat utbudna kvantiteter på kort sikt i en ekonomi. Den positiva lutningen för denna kurva förklaras med att:

- En ökning av prisnivån leder till en ökning av produktionen.
- Ett fall i prisnivån leder till en minskning av produktionen.

På kort sikt antas många av produktionskostnaderna vara fasta, det vill säga de varierar inte med produktionen. En förklaring kan hittas i att produktionskostnaderna ofta är trögrörliga, till exempel löner kan ej med lätthet sänkas eftersom vad företag betalar i nominella löner bestäms av tecknade kontrakt. På arbetsmarknaden sänker företagen inte lönerna under en period av ekonomisk nedgång, såvida inte cykelns nedåtgående fas är tillräckligt lång och svår. Kort sagt är nominella löner trögrörliga. De sjunker alltså långsamt även om arbetslösheten ökar kraftig. Men trots det som sagts måste vi komma ihåg att lönerna över tiden förändras. Det är en av långsiktighetens egenskaper. Med hänsyn till lönerns trögrörlighet på kort sikt kan två situationer uppstå vid förändring av priserna.

- Om den sammanlagda prisnivån av någon anledning faller innebär att även producentens varupriser faller. Eftersom många av produktionskostnaderna är fasta på kort sikt väljer producenten att minska produktionen.
- Skulle prisnivån öka kommer producenten erhålla en högre ersättning för sina varor eller tjänster. Eftersom många av produktionskostnaderna är fasta väljer producenten att öka sin produktion.

Detta beskrivna förhållande är det som representeras i den aggregerade utbudskurvan (se Figur 1.1), dvs. kurvan visar förhållandet mellan den allmänna prisnivån och det aggregerade utbudet.

Mekanismen är följande. Tillverkare fattar produktionsbeslut baserat på priset på varan. En förändring av prisnivån (där många kostnader är fasta) påverkar vinsten per producerad enhet och orsakar därför en variation av den aggregerade produktionen.

Förändringar i det aggregerade utbudet uppstår när priset förändras. Om prisnivån ökar eller minskar rör vi oss längs kurvan. Om det är andra faktorer än prisnivån som förändras så skiftar kurvan antingen till vänster eller höger. Några av dessa faktorer är:

- priser på råvarorna
- förändringarna i lönenivån
- förändringar i produktiviteten

Aggregerade utbudskurvan på lång sikt (LAS)

När det gäller utbudskurvan måste vi skilja på det korta och det långa perspektiv. Skillnaden är att det på lång sikt inte bara är priserna för varor och tjänster som förändras utan också de nominella lönerna. Detta förändrar väsentligt förhållandet mellan den allmänna prisnivån och det aggregerade utbudet.

Den långsiktiga aggregerade utbudskurvan är helt vertikal. I Figur 1.1. visas att LAS-kurva börjar på den horisontella axeln vid den nivå som representerar potentiell BNP¹. Det vill säga den BNP som skulle nås, om alla priser, inklusive nominella löner, var helt elastiska². Den potentiella BNP ökar i de flesta länder från år till år till följd av ökning av fysisk kapital, humankapital och tekniska framsteg.

¹ Potentiell BNP är den BNP-nivå som ekonomin kan nå då resurserna (kapital, arbetskraft, m.m.) används fullt ut. För vidare läsning se Fregert och Jonung, 2010.

² Det innebär att prisförändringar inte påverkar de utbudna kvantiteterna, i detta fall värdet för BNP som i Figur 1.1 återfinns på den horisontella axeln.

Den aggregerade efterfrågekurvan (AD)

Den aggregerade efterfrågekurvan härleds från summering av alla delkomponenter som bruttonationalprodukten består av (se Ekvation 1.1). Denna kurva visar förhållandet mellan den allmänna prisnivån och den mängd aggregerad produktion av varor och tjänster som hushållen, företagen, staten och resten av världen kräver. När den allmänna prisnivån stiger (minskar) så kommer den aggregerade efterfrågan att minska (stiga). Därför är kurvans lutning negativ. När priserna förändras så rör vi oss längs kurvan. Om övriga faktorer som påverkar den aggregerade efterfrågan, som till exempel export, ändras, så kommer efterfrågakurvan att skifta.

Bruttonationalprodukten tecknas som:

$$\text{BNP} = C + I + G + X - M \qquad \text{Ekvation (1.1)}$$

där

C = Privat konsumtion

I = Investeringar

G = Offentliga utgifter

X = Export av varor och tjänster

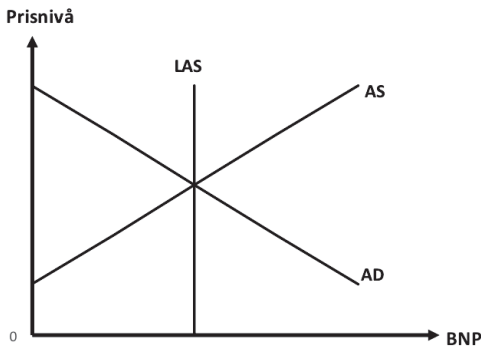
M = Import av varor och tjänster

Förskjutning av den aggregerade efterfrågekurvan

En ökning i den aggregerade efterfrågan illustreras grafiskt med ett skift av hela efterfrågakurvan till höger. En minskning med ett skift till vänster. Anledningarna till förskjutningarna, som vi redan vet, är förändringar i andra faktorer än själva prisnivån, annorlunda uttryckt, ingen förändring i den vertikala axeln. Några exempel på hur olika händelser påverkar den aggregerade efterfrågan är följande:

- **Förändringar i förväntningarna.** Både konsumtion och investering påverkas av förväntningarna i ekonomin. Om framtiden bedöms som positiv (negativ) kommer en del att investera mer (mindre) och därmed kommer den aggregerade efterfrågan att skifta åt höger (vänster). Konsumenterna kommer också att konsumera mer (mindre) och spara mindre (mer) om framtiden är ljus (mörk).
- **Inkomsterna.** Om inkomsterna ökar (minskar) i ett land eller om inkomstfördelningen blir mer jämn (mindre jämn) i ett land kommer förmodligen den privata konsumtionen att öka (minska) och därmed kommer den aggregerade efterfrågan att skifta åt höger (vänster).
- **Exporten.** Om exporten av varor och tjänster ökar (minskar) påverkas den aggregerade efterfrågan positivt (negativt). Detta innebär att kurvan kommer att skifta åt höger (vänster).
- **Växelkurs.** Om valutan deprecieras (apprecieras) kommer exporten att öka (minska) och därmed kommer den aggregerade efterfrågan att skifta åt höger (vänster).

Figur 1.1: AS-AD-LAS-modellen

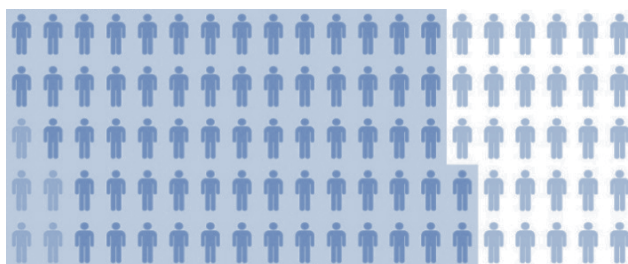
Kommentar: Figuren visar de aggregerade kurvorna; utbud på kort och lång sikt, samt efterfrågan.

Arbetslöshet

När vi pratar om arbetskraften menas både de som är sysselsatta och de som är arbetslösa. De som är utanför arbetskraften är till exempel pensionärer, studenter eller personer som inte kan arbeta för att de är sjuka. Men om en pensionär eller en student skulle ta ett extrajobb eller ge sig ut på arbetsmarknaden för att aktivt söka arbete, så hamnar de i arbetskraften. Då räknas de antingen som sysselsatta eller som arbetslösa. Med arbetslöshet menas den mellanskillnad som uppstår mellan antalet personer som befinner sig i arbetskraften och antalet sysselsatta. Detta innebär att arbetslösheten kan stiga trots att sysselsättningen ökar. Det kan den genom att antalet personer i arbetskraften ökar mer än sysselsättningen.

- Arbetskraften – de som arbetar samt de som inte arbetar
- Arbetslösa – de som inte är i arbete men söker ett arbete

Figur 1.2. Befolkning, arbetskraft och arbetslösa

Källa: SCB

Figur 1.2 visar den totala befolkningen. Med ett skuggat område visas storleken på arbetskraften och de ljusa figurerna inom arbetskraften representerar de arbetslösa.

Varför bryr vi oss om arbetslöshet?

Arbetslöshet är slöseri med resurser. Dessutom medför arbetslösheten kostnader för samhället eftersom produktionen inte blir lika stor som den skulle kunnat bli vid full sysselsättning³. Detta innebär att ekonomin underproducerar jämfört med den potentiella BNP. Det är ineffektivt för landet och det kan orsaka sociala problem så som höga brottsfrekvenser. Vidare innebär det att regeringen förlorar skatteintäkter, t.ex. mindre inkomstskatt om färre människor arbetar och mindre moms eftersom det är mindre utgifter, samtidigt som de lyfter bidrag till sitt uppehälle.

Att mäta arbetslösheten

Arbetslöshet är ett stock-mått, dvs. det mäter antalet människor som är arbetslösa vid ett särskilt tidstillfälle. Men människor flyttar ut och in i arbetslösheten hela tiden. Det är därför viktigt att ta hänsyn till flödet. Är det samma människor som är arbetslösa för långa perioder eller flyttar folk från arbetslösheten till arbete ganska fort? Om människor blir arbetslösa och sedan hittar jobb ganska fort, är det ett mindre problem än om vi har en mer långsiktig arbetslöshetssiffra.

$$\text{arbetslöshetsnivå (\%)} = \frac{\text{arbetslösa}}{\text{arbetskraften}} \cdot 100$$

Ekvation (1.2)

³ Full sysselsättning (FE) - inträffar då alla de som är villiga att arbeta vid den givna reallönen arbetar, dvs. all arbetslöshet är ofrivillig.

Typer av arbetslöshet

Arbetslöshet kan förekomma av olika anledningar och vi kan dela in dem efter olika typer av arbetslöshet.

Tabell 1.1: Olika typer av arbetslöshet

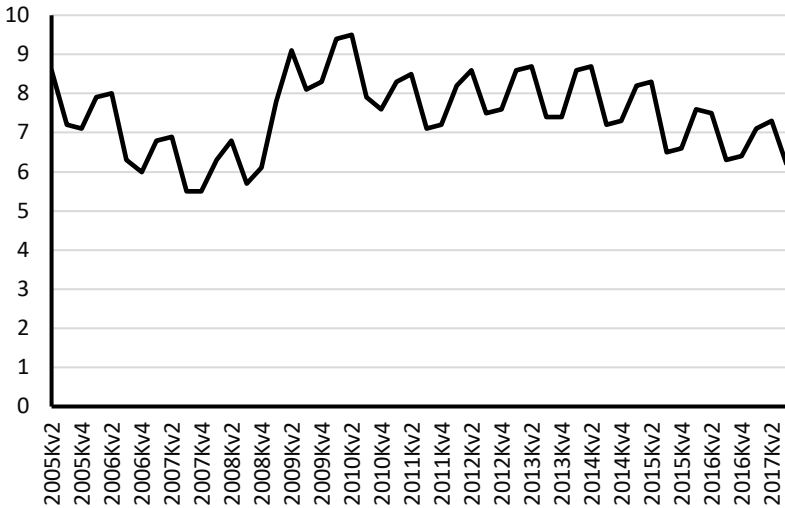
Regional arbetslöshet	arbetslöshet i koppling till särskilda regioner i landet, ofta på grund av strukturell arbetslöshet.
Strukturell arbetslöshet	personer som är arbetslösa på grund av förändringar i ekonomins natur, t.ex. till följd av nedgången i traditionella tillverkningsindustrier. Detta kan inträffa då vissa näringar faller tillbaka utan att de som arbetar där kan finna arbete i de näringar som går framåt.
Säsongsarbetslöshet	personer som är arbetslösa på grund av säsongen, t.ex. fruktlockare på vintern.
Reallön- (eller klassisk) arbetslöshet	arbetslöshet som orsakas av att reallönerna är för höga, t.ex. på grund av fackföreningen.
Cyklisk (eller keynesiansk) arbetslöshet	arbetslöshet som är förknippad med en nedgång i ekonomisk aktivitet.
Friktionsarbetslöshet	människor som är mellan jobb. Arbetslöshet och lediga platser uppstår hela tiden och det tar en viss tid innan de matchas ihop. De som befinner sig i denna skarv är friktionsarbetslösa. Även de som avslutat sin utbildning och söker ett nytt jobb kan räknas som friktionsarbetslösa.

Frivillig och ofrivillig arbetslöshet

Frivillig arbetslöshet uppstår när alla som är villiga och kan arbeta, vid en viss reallön, jobbar, dvs ekonomin är i full sysselsättning. Men vissa människor kommer fortfarande att vara arbetslösa, även vid full sysselsättning, t.ex. på grund av friktionsorsaker.

Ofrivillig arbetslöshet uppstår när människor är villiga och kan arbeta vid den givna reallönen men det finns inga tillgängliga arbetstillfällena, det vill säga, ekonomin ligger under full sysselsättning. En arbetare är ofrivilligt arbetslös om han eller hon skulle acceptera ett jobb vid den rådande lönen.

Figur 1.3: Arbetslösheten i procent i Sverige 2005-2017

Källa: SCB

Kommentar: Figuren visar Sveriges arbetslöshet i procent sedan 2005.

I Figur 1.3 ser vi arbetslösheten i procent för varje kvartal mellan 2005–2017 och det blir tydligt hur säsongarbetslösheten påverkar den totala arbetslösheten över året. Topparna som observeras vid varje uppgång representerar det andra kvartalet varje år.

Naturlig arbetslöshet

Naturlig arbetslöshet är den arbetslöshet som uppträder när inflationen är korrekt förväntad. Denna arbetslöshet uppstår när ekonomin är i full sysselsättning, dvs. när arbetsmarknaden är i jämvikt. Nivån på den naturliga arbetslösheten beror på utbudssidan på arbetsmarknaden, t.ex. utbildning, information, förmånsnivåer, fackföreningar.

Monetaristernas och keynesianernas syn på arbetslöshet

Monetarister tror att löner och priser är flexibla och snabbt anpassar sig så att den reala lönen är på rätt nivå för att uppnå långsiktig jämvikt på arbetsmarknaden, dvs. arbetsmarknaden antingen är vid, eller närmar sig, full sysselsättning. Detta betyder att all arbetslöshet som råder är frivillig.

Keynesianer tror att lönerna är långsamma med att anpassa sig och den reella lönen kanske inte ger jämvikt på arbetsmarknaden, dvs. det kan förekomma ofrivillig och frivillig arbetslöshet.

Antag att efterfrågan minskar och att inflationen faller. Om löneökningarna också faller, förblir reallönen oförändrad och ekonomin stannar vid full sysselsättning (monetarist).

Om löneökningarna inte faller, ökar reallönen och det kommer att vara mindre efterfrågan på arbetskraft och det kommer att förekomma ofrivillig arbetslöshet på kort sikt tills dess löneökningarna faller (keynesian). Problemet enligt keynesianerna är att kort sikt faktiskt kan vara en ganska lång period, och därför anser de att staten bör lägga sig i.

Är all arbetslöshet frivillig vid full sysselsättning?

Kan man argumentera för att all arbetslöshet vid full sysselsättning är frivillig arbetslöshet? Förmodligen ja, till exempel:

- Friktionsarbetslöshet är frivillig eftersom människor har bestämt sig för att söka ett annat jobb.
- Säsongsarbetslöshet är frivillig eftersom människor har bestämt sig för att jobba där de bara är säsongsanställda. De kunde ta ett annat arbete under lågsäsongen.
- Reallönearbetslöshet är frivillig eftersom arbetstagare och deras fackförbund har bestämt sig för att driva upp lönerna och har frivilligt arbetat för arbetslöshet.
- Strukturell arbetslöshet kan betraktas som frivillig om arbetare som har lämnat sitt jobb i en avstannande bransch inte vill acceptera ett jobb med lägre lön i en annan bransch.

Inflation och dess orsaker

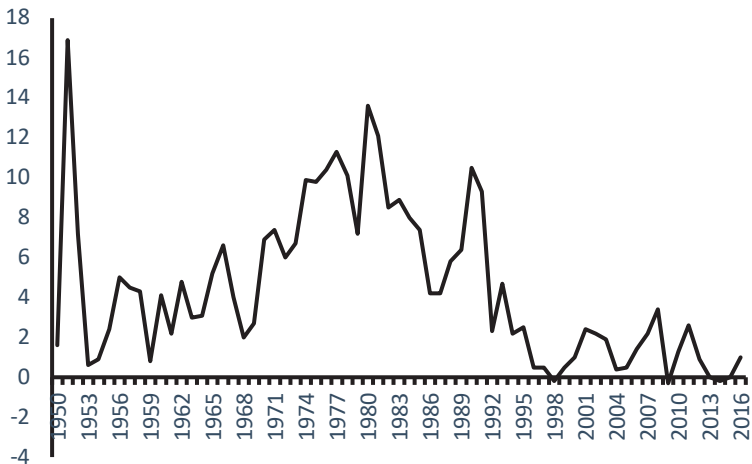
Ett annat problem för ett lands ekonomi är inflation. Inflationen är en ökning av den allmänna prisnivån och mäts med hjälp av konsumentprisindex (KPI). (En minskning av landets allmänna prisnivå kallas deflation.) Detta är ett vägt genomsnitt av ett antal detaljhandelspriser. För att beräkna det, får varor och tjänster olika vikter enligt en procentandel av inkomsten som hushållen spenderar på dem.

Inflation kan orsakas av

- För mycket efterfrågan i ekonomin. Detta kallas efterfrågeinflation. Om efterfrågan på företagens varor och tjänster ökar och företagen inte kan producera tillräckligt, kommer de att öka sina priser.

- Högre kostnader som tvingar företagen att öka sina priser. Det här kallas kostnadsinflation. Detta hände i Västeuropa under 1970-talet då oljepriserna ökade.
- Ökad tillväxt av penningmängden. För mycket pengar i ekonomin leder till att varje krona blir mindre värd och företagen vill ha en högre ersättning för sina varor och tjänster och höjer därmed priset.

Figur 1.4: Sveriges inflation i procent 1950-2016

Källa: SCB

Kommentar: Figuren visar Sveriges inflation i procent. Notera att Sverige har haft perioder med deflation sedan 90-talet.

Olika typer av inflation

- Krypande inflation, långsamt ökade inflationstakt, till exempel från 5 till 6 procent.
- Strato-inflation, hög inflation, exempelvis från 10 till flera hundra procent.
- Hyperinflation, extremt hög inflationstakt, till exempel tusentals procent.

Orsaken till efterfrågeinflation

- Finanspolitiska åtgärder som leder till att AD ökar
- Ökad konsumtion, exempelvis genom ökat konsumentförtroende

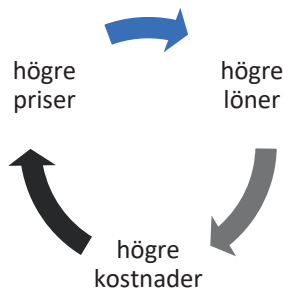
Orsaken till kostnadsinflation

- Anställdas löner ökar men är inte kopplat till högre produktivitet (AS minskar)
- Ökning av kostnaden för importerade råvaror, till exempel på grund av ett fall i kronans värde (AS minskar)
- En ökning av produktionsfaktorernas priser, t.ex. på grund av leverantörers monopolstyrka (AS minskar)

Förväntningar och inflation

Anställdas förväntningar spelar en viktig roll i inflationen. Om de anställda räknar med hög inflation kommer de sannolikt att kräva höga löner som i sin tur orsakar inflationen de fruktade. Regeringen är därför angelägen om att få anställda att tro att inflationen kommer att falla. De kommer då sannolikt att sätta in lägre lönefordringar och detta kan bidra till att minska inflationen i ekonomin.

Figur 1.5: Lönepris-spiral

Kommentar: Figuren ovan visar en löneprisspiral. Högre lönekrav utan ökad produktivitet leder till högre kostnader och sedan priser (kostnadsinflation); högre priser leder till högre lönekrav.

Kvantitetsteorin

Kvantitetsteorin säger att prisnivån är direkt relaterad till summan av pengar i ekonomin. Definitionen beskrivs i Ekvation 1.3.

$$M \cdot V = P \cdot Y$$

Ekvation (1.3)

Med $M \cdot V = P \cdot Y$ kan vi se att prisnivån är direkt relaterad till summan av pengar i ekonomin. Uttrycket är sant då V och Y är konstanta. Om V och Y är konstanta är prisnivån direkt proportionell mot penningmängden. Anta att $V = 10$ och $Y = 30$. Om penningmängden är 60 kommer priserna att vara 20; ($60 : 10 = 20 \cdot 30$). Om penningmängden fördubblas till 120 och V och Y inte ändras, ökar priserna till 40 ($120 : 10 = 40 \cdot 30$), dvs prisnivån beror på penningmängden.

Fishers ekvation

$$M \cdot V = P \cdot Y$$

Ekvation (1.3)

Där

- M = kvantiteten pengar, dvs. penningutbudet
 V = omloppshastigheten, det vill säga det genomsnittliga antalet gånger per år som den typiska penningmängden måste spenderas för att köpa de varor och tjänster som köpts det året
 P = genomsnittlig nivå av alla priser
 Y = real BNP i landet

Detta är ingen ekvation, det är en identitet, dvs det måste vara sant.

$M \cdot V$ representerar de totala utgifterna i en ekonomi.

$P \cdot Y$ representerar den totala summan av pengar som mottas för varorna och tjänsterna, det vill säga penninginkomst. De visar alltså samma saker. Till exempel, om det finns 100 miljarder kronor i en ekonomi, som spenderas 5 gånger, då måste de totala utgifterna vara 500 miljarder. Detta måste motsvara värdet på de pengar som tas emot för varor och tjänster (500 miljarder).

Varför ska vi anta att V och Y är konstanta?

- V kan vara konstant eftersom takten som pengar spenderas inte kan variera mycket över tiden.
- Y kan vara konstant om ekonomin är nära full sysselsättning, vilket skulle innebära att produktionen och därmed antalet transaktioner i ekonomin inte skulle förändras mycket.

Kvantitetsteorin och monetaristerna

Monetaristerna tror på kvantitetsteorin om pengar. Enligt monetaristerna är prinsnivån direkt relaterad till penningmängden. För att kontrollera priserna (och därmed inflationen) bör regeringen styra penningmängden.

Kvantitetsteorin och keynesianerna

Keynesianerna tror att

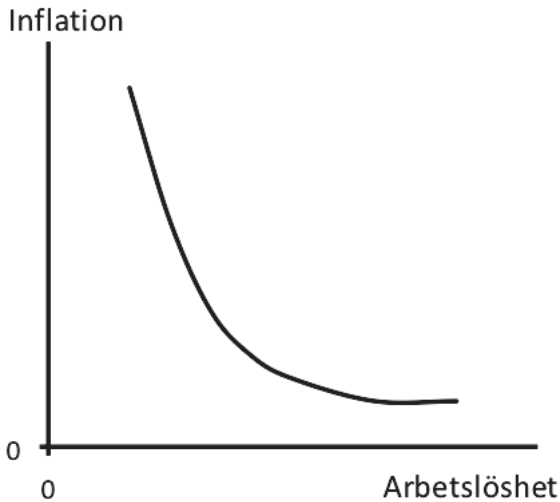
- Omloppshastigheten (V) kan förändras. Med mer pengar i ekonomin kan folk bestämma sig för att hålla fast vid dem (V faller).
- En ökning av penningmängden kan leda till mer produktion (Y) i stället för högre priser.

Är inflation ett penningfenomen?

Enligt monetaristerna är inflationen "alltid och överallt ett monetärt fenomen". Tillfälliga inflationstryck kan orsakas av till exempel kostnadsökningar, men om priserna ständigt stiger, måste penningmängden också ökas.

Phillipskurvan

Phillipskurvan visar förhållandet mellan inflationen och arbetslösheten. Kurvan togs fram av A. W. Phillips 1958 som föreslog att det förelåg en avvägning mellan inflation och arbetslöshet, exempelvis om arbetslösheten minskade skulle inflationen öka, och vice versa. (Den ursprungliga kurvan visade förhållandet mellan förändringsgraden av nominella löner och arbetslöshet och INTE prispförändringen och arbetslösheten.)

Figur 1.8: Phillipskurvan

Kommentar: Figuren visar det föreslagna sambandet mellan inflation och arbetslöshet.

Detta passade synsättet på den tiden, dvs. för att minska inflationen skulle staten spendera mera pengar för att stimulera aggregerad efterfrågan och detta skulle troligen orsaka viss inflation. Den högre efterfrågan skulle troligen dra upp priserna. Anställda skulle då bli mindre försiktiga eftersom ekonomin fungerade bra och att det inte var lika lätt för arbetsgivare att hitta nya medarbetare, och så skulle lönerna drivas upp och leda till kostnadsinflation. Modellen föreslog att staten helt enkelt kunde välja vilken punkt på Phillipskurvan som de önskade att ekonomin skulle vara vid och sedan introducera lämpliga policyer.

Men på 1970-talet fanns det höga nivåer av inflation och en hög arbetslöshet som inte verkade passa med den ursprungliga Phillipskurvan. Den nya situationen förklarades av en ny Phillipskurva (Friedman). Denna modell introducerade korta och långsiktiga Phillipskurvor och föreslog att det fanns en kortvarig avvägning mellan inflation och arbetslöshet men ingen långsiktig avvägning.

Keynesianer och monetarister

Keynesianer

På 1950-talet och 1960-talet argumenterade keynesianerna för en efterfrågestyrd politik, det vill säga, de förespråkade att staten skulle styra den aggregerade efterfrågan. Om ekonomin växte för fort skulle staten reglera så att den saktades ner, och om den växte för långsamt, skulle staten reglera så att den fick fart genom finanspolitiken.

Keynesianer tror att marknaderna är långsamma på att anpassa sig. De tror att det finns en möjlighet för exempelvis arbetsmarknaden att nå jämvikt under nivån för full sysselsättning. I en sådan situation finns det en cyklisk eller ofrivillig arbetslöshet. Vidare tror de att staten bör ingripa för att stabilisera ekonomin samt att finanspolitiken är mer effektiv än penningpolitiken. De anser också att inflationen ofta orsakas av kostnadsinflation.

Monetarister

Monetarism är baserad på kvantitetsteorin av pengar, $M \cdot V = P \cdot Y$, där V och Y antas vara konstanta så att priserna är direkt relaterade till penningmängden. Monetarister tror att inflationen beror på att penningutbudet växer snabbare än produktionen. Genom att minska tillväxten av penningutbudet skapas en lägre inflation utan att en större arbetslöshet (på lång sikt) genereras. De tror att priser och löner förändras ganska snabbt, så ekonomin tenderar att vara vid full sysselsättning. De tror att staten måste kontrollera inflationen eftersom den påverkar företagets konkurrenskraft och motverkar investeringar. Staten måste därför kontrollera penningutbudet men förutom detta anser de att staten bör ingripa väldigt lite.

II. Den keynesianska modellen

I den keynesianska modellen utgör ingripandet av staten en central roll eftersom modellen förklarar hur staten genom användning av skatter och offentliga utgifter kan rätta till de förändringar som förekommer i den ekonomiska aktiviteten, dvs konjunkturcykeln. I denna modell används de aggregerade utgifterna, konsumtion, investeringar, offentliga utgifter, exporten och importen (dvs BNP:s komponenter). Modellen kan framställas både matematiskt och grafiskt vilket visas senare i detta kapitel men först lite historia.

Varför och när börjar den keynesianska modellen tillhöra den traditionella makroekonomin? För att svara på den frågan måste vi gå tillbaka i tiden, närmare bestämt till 1929 i USA. En stor depression drabbade den amerikanska ekonomin snabbt och oväntat. I början av 1929 hade USA en låg arbetslöshet på 3,2 procent men i oktober 1929 kollapsade börsen och därmed sjönk värdet på företagets aktier dramatiskt. Den klassiska teorin om aggregerade fluktuationer ifrågasattes och det uppstod nya teorier om makroekonomisk jämvikt och arbetslöshet. Den traditionella teorin hade marknaden i sin verktygslåda som främsta verktyg för att lösa de flesta ekonomiska problemen. Samhällsekonomin skulle alltså fungera med liten inblandning av staten. Det banbrytande var att den brittiska nationalekonomen John Maynard Keynes hänförde staten en betydande roll för att återställa makroekonomisk jämvikt.

Den keynesianska makroekonomiska jämviktsmodellen antar att förekomsten av stela nominella löner hindrar att en självkorrigering marknadsmekaniskt automatiskt kan återställa full sysselsättning vid nedgången av den aggregerade efterfrågan. Detta innebär att orsaken till arbetslösheten kan förklaras med att den aggregerade efterfrågan är otillräcklig. Därför skulle det vara nödvändigt att vidta korrigerande åtgärder för att återställa nivån på den aggregerade efterfrågan. Detta skulle säkerställa full sysselsättning och därigenom förhindra

sjunkande nivåer på realinkomster och arbetstillfällen. De nödvändiga åtgärderna skulle, enligt Keynes, inte utföras av marknaden utan ansvaret skulle hamna hos staten. Kortfattat skulle staten vid en lågkonjunktur stimulera den aggregerade efterfrågan genom att antingen öka de offentliga utgifterna eller sänka skatterna, och tvärtom vid högkonjunktur. I Keynes modell har staten förmågan att påverka den aggregerade efterfrågan och skatteintäkterna.

Den aggregerade efterfrågans komponenter

Den aggregerade efterfrågan (AD) definieras som summan av utgifterna för varor och tjänster vilka konsumenter, företag och staten är villiga att köpa vid en bestämd prisnivå. Denna efterfrågan påverkas av yttre faktorer som externsektorn (export och import) och växelkurser och inre faktorer som arbetslöshet, inflation, penning- och finanspolitik.

Keynes föreslog en ansats för utgifterna, enligt vilken den aggregerade efterfrågan består av fyra komponenter, vilka även är delar av bruttonationalprodukten (BNP):

1. privata konsumtionsutgifter (C)
2. investeringar (I)
3. statliga utgifter (G)
4. nettoexport (X - M)

Summan av dessa komponenter kan uttryckas i följande ekvation.

$$C + I + G + X - M = AD \qquad \text{Ekvation (2.1)}$$

ADs komponenter innefattar hela samhällsekonomin vilket innebär att en förändring på en eller några av dessa variabler påverkar direkt utvecklingen av den aggregerade efterfrågan. Det är således viktigt att veta vad varje komponent innefattar för att förstå hur en eller flera tillsammans påverkar AD. Vi fortsätter därför i detta kapitel med att beskriva och definiera dessa komponenter.

Den privata konsumtionen (C)

Konsumenternas efterfrågan är hushållens samlade efterfrågan på varor och tjänster. Hushållens konsumtion bestäms av flera faktorer, bland vilka de viktigaste är deras disponibla inkomst (Y_d). Den disponibla inkomsten är det beloppet som hushållen erhåller efter att ha betalat skatt och erhållit några transfereringar (Tr) som till exempel barnbidrag eller bostadsbidrag. Ju högre disponibla inkomster desto högre kommer konsumtionen att vara. Om vi tar Lina Nilsson. Hon tjänar 30 000 kr i månaden och betalar 30 procent i skatt (t) vilket innebär att hennes inkomst efter skatt blir $0,3 \cdot 30\,000 = 9\,000$ kronor. Kommunen har beviljat 3 000 kronor i bostadsbidrag. Lina Nilssons disponibla inkomst blir lika med $30\,000 - 9\,000 + 3\,000 = 24\,000$ kronor. Linas fall uttryckt i modellform blir följande:

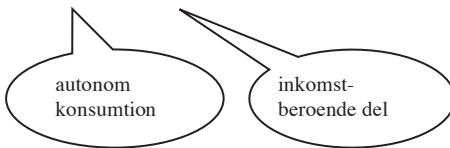
$$Y_d = Y - T + Tr = Y - t \cdot Y + Tr = (1 - t) \cdot Y + Tr$$

Om vi antar att Tr är noll får vi:

$$Y_d = Y - T = (1 - t) \cdot Y \quad \text{Ekvation (2.2)}$$

Funktionen som beskriver den privata konsumtionen består av två delar.

$$C = C_0 + mpc \cdot Y_d \quad \text{Ekvation (2.3)}$$

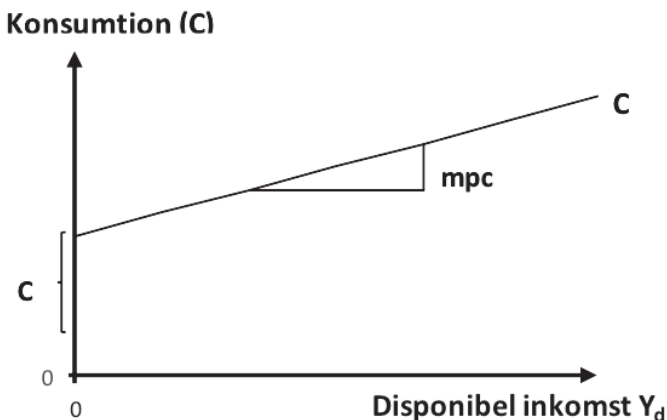

Den första är en autonom konsumtionsdel betecknad C_0 . Denna anger den del av konsumtionen som inte beror på inkomsten, till exempel, ackumulerad rikedom och förväntade framtida inkomster. Den andra delen av konsumtionsfunktionen, kallad $mpc \cdot Y_d$ anger värdet för konsumtionen som beror på inkomstnivån. Det slutliga värdet för den andra delen bestäms av storleken på den marginella

konsumtionsbenägenheten (mpc)⁴. Begreppet mpc anger den andel av inkomsten som används i konsumtionen, eller annorlunda uttryckt, den andel av den intjänade kronan som går till konsumtion. Om mpc är 0,90, innebär det att av varje intjänad krona går 90 öre till konsumtion och 10 öre går till sparande. Annorlunda uttryckt innebär det att 90 procent av inkomsten används till konsumtion. Den marginella konsumtionsbenägenheten bestäms av faktorer såsom ålder, preferenser mellan nuvarande eller framtida förbrukning och framtid.

Konsumtionsfunktionen anger ett linjärt samband⁵ mellan konsumtionen och disponibel inkomst med positiv lutning och illustreras med Figur 2.1. På den vertikala axeln läggs konsumtionen (C) och på den horisontella axeln läggs den disponibla inkomsten Y_d . Nivån för autonom konsumtion, C_0 , är skärningspunkten med den vertikala axeln, och mpc är lika med linjens lutning. Om vi tar Kalle Larsson som exempel, som inte arbetar, lever på sparade pengar och familjens hjälp, så har han alltså ingen inkomst, men han konsumerar ändå. Summerar vi alla i Kalles situation erhåller vi ekonomins autonoma konsumtion.

Figur 2.1: Konsumtion som funktion av disponibel inkomst

⁴ Vi använder, som i de flesta svenska läroböcker i nationalekonomi, den engelska förkortningen (marginal propensity to consume, mpc).

⁵ För rätta linjens ekvation se "Matematik och övningar för mikroekonomi", Kapitel 1.

Konsumtionsfunktionen (Ekvation 2.3) kan utvecklas genom att lägga in Ekvation 2.2, vilket resulterar att vi erhåller följande:

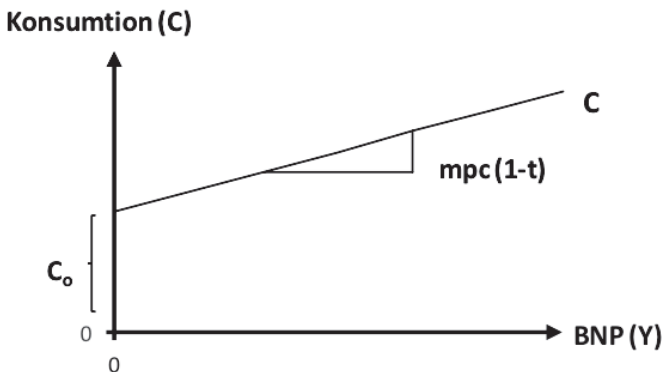
$$C = C_0 + mpc \cdot (1-t) \cdot Y \quad \text{Ekvation (2.4)}$$

där

- C = privat konsumtion
- C_0 = autonom konsumtion
- mpc = den marginella konsumtionsbenägenheten
- $(1-t) \cdot Y$ = disponibel inkomst
- Y = inkomst
- T = skatter
- t = skattesatsen

Konsumtionsfunktionen som uttrycks i Ekvation 2.4 innebär att vi nu betraktar skattesatsens (t) roll i konsumtionen. Till skillnad från föregående definition är nu konsumtionen en funktion av BNP (Y)⁶. Den autonoma delen består nu av den autonoma konsumtionen (C_0), samtidigt blir lutningen nu lika med $mpc \cdot (1-t)$ (se Figur 2.2).

Figur 2.2: Konsumtion som funktion av inkomsten

⁶ BNP kommer att tecknas Y.

Sparandet (S)

På samma sätt är sparfunktionen sammankopplad med inkomsten eftersom sparandet är det som blir över efter att vi har konsumerat en del av den disponibla inkomsten. Det inkluderar inlåning, aktier, obligationer och andra tillgångar. Det bör nämnas att det är möjligt att erhålla en funktion av negativt sparande eftersom människor kan använda lån eller sparade tillgångar i det förflutna för att senare kunna konsumera över sin disponibla inkomst. Likaså finns det en marginell benägenhet att spara (mps) som representerar den del av inkomsten som går till sparandet när inkomsten ökar med en krona. Sparfunktionen ges av:

$$S = S_0 + mps \cdot Y_d \qquad \text{Ekvation (2.5)}$$

där

- S = sparandet
- S_0 = autonoma sparandet
- Mps = den marginella sparbenägenheten
- Y = inkomst
- $Y_d = (Y - T)$ = disponibel inkomst
- T = skatter

Kortfattat går den disponibla inkomsten till konsumtion och sparande. Det som inte konsumeras utgörs av sparandet. Sparfunktionen är därför en spegelbild av konsumtionsfunktionen.

$$C = C_0 + mpc \cdot Y_d$$

$$S = S_0 + mps \cdot Y_d$$

För att sparfunktionen skall vara en spegelbild av konsumtionsfunktionen gäller:

$$C_0 + S_0 = 0$$

och

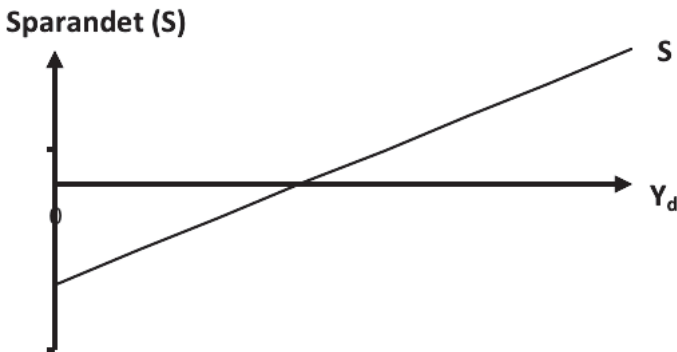
$$mpc + mps = 1$$

Om vi beaktar följande konsumtionsfunktion

$C = 45 + 0,8 \cdot (Y - T)$ tar vi fram sparfunktionen enligt $C_0 + S_0 = 0$ och $mpc + mps = 1$. Då får vi sparfunktionen:

$$S = -45 + 0,2 \cdot (Y - T)$$

Figur 2.3: Sparandet som funktion av disponibel inkomst

Investeringarna (I)

En annan komponent av den aggregerade efterfrågan är de privata investeringarna. Investeringarna spelar en viktig roll i samhälls-ekonomi eftersom de direkt påverkar den ekonomiska tillväxten och arbetsmarknaden. En ökning av investeringarna leder till ökad tillväxt och sysselsättning, dvs positiva effekter för en ekonomi som helhet. Kvantitativt mäts denna variabel i termer av värdet för kapitalstocken.

Kapitalstocken är det totala värdet av kapitalvaror (anläggningar, utrustning, bostäder m.m.) som finns i en ekonomi under en viss period. Investeringarnivån definieras som företagets utgifter för nytt kapital för att öka kapitalstocken och för att ersätta utrustning som blivit sliten. Investeringarna i ekonomin bestäms av avkastningen på projekten och detta i sin tur påverkas av faktorer såsom ränta (r),

vinstförväntningar och existerande kapital. En investeringsfunktion kan uttryckas:

$$I = I_0 - r \quad \text{Ekvation (2.6)}$$

där

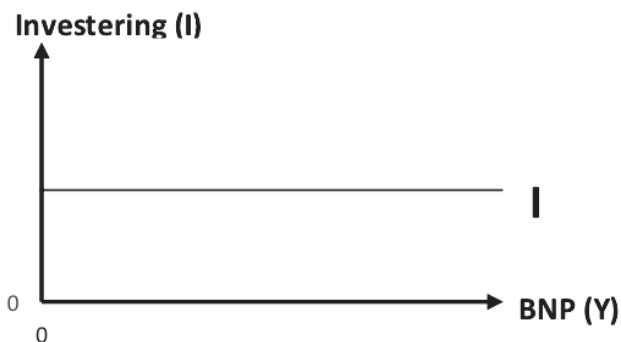
I_0 = autonom investering

r = räntan

Investeringarna är en funktion av räntan. Räntan är investeringarnas alternativkostnad⁷ vilket innebär att investeringsnivå och räntenivå utvecklas åt motsatta håll, dvs när räntenivån stiger så kommer investeringsviljan att minska. Omvänd situation uppvisas när räntenivån sjunker. I ett sådant fall kommer investeringsviljan att öka. Normalt för att förenkla modellen antar vi att investeringarna endast består av en autonom del och därför representeras som en horisontell linje. Med andra ord, storleken på investeringen antas vara en exogen variabel (bestäms utanför modellen).

$$I = I_0 \quad \text{Ekvation (2.7)}$$

Figur 2.4: Investeringarna

⁷ Alternativkostnaden för en aktivitet är värdet av det bästa alternativet som måste avstås vid valet.

De offentliga utgifterna (G)

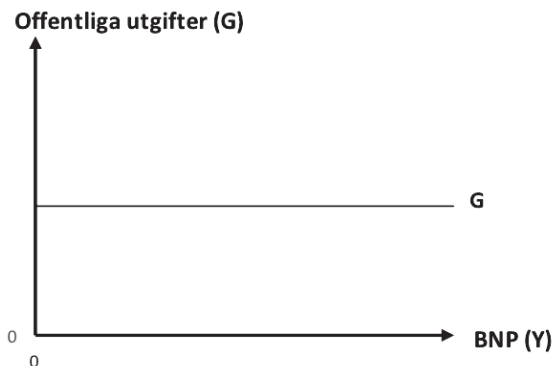
Offentliga utgifter för varor och tjänster anses, i denna modell, som en exogen variabel som är helt oberoende av inkomsten (Y) eftersom det beror på statens finanspolitik. Vi betraktar alltså de offentliga utgifterna som en autonom utgift vilket tecknas som:

$$G = G_0 \quad \text{Ekvation (2.8)}$$

Det ovanstående resonemanget leder oss till att den grafiska framställningen även här blir en horisontell linje för de offentliga utgifterna. Dessa utgifter antas vara som en autonom utgift variabel av två skäl. Det första är att det är mycket svårt att fastställa en tillförlitlig regel om statens finansstyrning. Det andra och viktigaste skälet är att en av de viktigaste uppgifterna för statens rådgivare är att ge råd om beslut som skall fattas i fråga om skatter och utgifter. Det skulle därför vara märkligt att en modell i förväg förutsätter den väg som finanspolitiken kommer att ta. Under antagandet om en balanserad statsbudget, det vill säga när de offentliga utgifterna (G) är lika med de skatter (T) som samlats in, och givet att dessa skatter är en proportionell andel av inkomsten ($t \cdot Y$), får vi:

$$G = T = t \cdot Y \quad \text{Ekvation(2.9)}$$

Figur 2.5: De offentliga utgifterna

Nettoexporten (X-M)

Nettoexporten definieras som exporten minus importen av varor och tjänster i ett land. Nettoexporten tecknas $X - M$. Exporten antas vara en exogen variabel som inte är beroende av inkomsten (Y) men däremot anses importen påverkas av inkomsten. När inkomsten ökar så ökar importen och vice versa. I likhet med konsumtionen så går en del av våra inkomster till att köpa importerade varor och därför måste vi här ta hänsyn till den marginella importbenägenheten (mpm)⁸. Ekvationen för nettoexport tecknas:

$$X - M = X_0 - (M_0 + \text{mpm} \cdot Y) \quad \text{Ekvation (2.10)}$$

där

X_0 = export av varor och tjänster

M = import av varor och tjänster

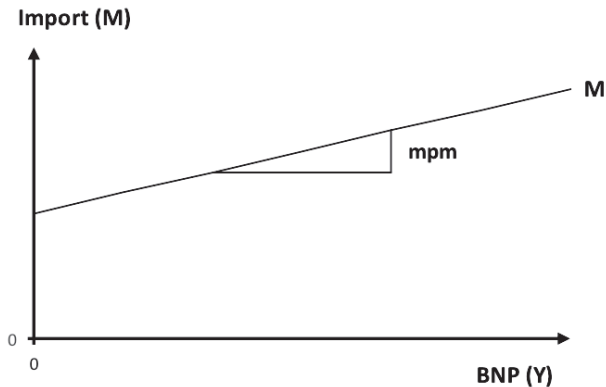
M_0 = autonom import

mpm = den marginella importbenägenheten

Y = inkomsten

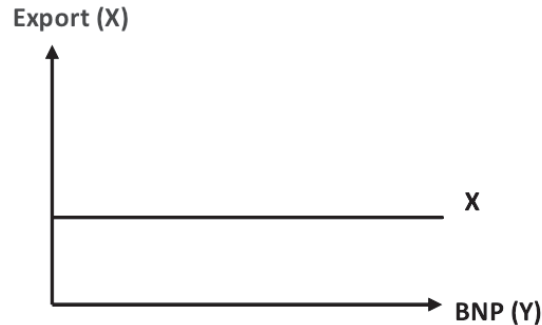
I Figur 2.6 illustreras importen (M). Kurvan anger ett linjärt samband med positiv lutning vilket innebär att en ökning i inkomsten (Y) leder det till att importen (M) ökar. Hur stor den ökning som uppstår i importen är när inkomsten ökas bestäms av storleken på den marginella importbenägenheten (mpm). Om mpm är lika med 0,15 innebär det att om inkomsten ökar med en krona kommer importen att öka med 15 öre. I denna framställning läggs importen (M) på den vertikala axeln och inkomsten (Y) läggs den horisontella axeln. M_0 är skärningspunkten dvs där kurvan skär den vertikala axeln och mpm är lika med kurvans lutning.

⁸ Vi använder, som i de flesta svenska läroböcker i nationalekonomi, den engelska förkortningen (marginal propensity to import, mpm).

Figur 2.6: Importen

Figur 2.7 visar exporten (X) som i denna modell betraktas som en autonom utgift som är helt oberoende av inkomsten (Y) eftersom det beror på utlandets ekonomi. Vi betraktar alltså denna variabel som en autonom utgift vilket tecknas $X = X_0$ och som också framgår av Ekvation 2.10.

Export och import påverkas av inre och yttre faktorer. Analysen som presenteras nedan gäller det kortsiktiga perspektivet. Långsiktigt är det svårare att överblicka eftersom många oförutsedda faktorer påverkar. Med förklaring och sekventiell analys presenteras några exempel i Tabell 2.1 hur olika händelser kan ha inverkan på den externa sektorn.

Figur 2.7: Exporten

Tabell 2.1: Exempel på olika händelser och dess inverkan nettoexporten

<p>Växelkurs (e) En ökning i växelkursen leder till att exporten ökar och importen minskar. Om växelkursen för USA-dollar stiger från 7 till 8 kronor innebär det att det blir billigare för utlandet att köpa svenska produkter och dyrare för svenskarna att köpa utländska produkter.</p>	<p>$e \uparrow \rightarrow X \uparrow$ och $M \downarrow$</p>
<p>Inkomstnivå i andra länder (Y_{utland}) Inkomsterna ökar i utlandet (främst hos de viktigaste handelspartnerna). Med hög sannolikhet kommer utlandets efterfrågan att öka. Om vi antar att det gäller Sveriges främsta handelspartner kommer efterfrågan på svenska varor att öka och därmed exporten.</p>	<p>$Y_{\text{utland}} \uparrow \rightarrow X \uparrow$</p>
<p>Den inhemska inkomsten (Y) Inkomsten på hemmaplan ökar. I detta fall kommer exporten att vara oförändrad och importen kommer att öka. Svenskarna har med andra ord mer pengar att röra sig med vilket innebär att efterfrågan på inhemska och utländska varor kommer att öka.</p>	<p>$Y \uparrow \rightarrow M \uparrow$</p>
<p>Den inhemska prisnivån (P) Priserna stiger på hemmaplan. Detta kommer att leda till att exporten minskar och importen ökar. I ett sådant läge blir det dyrare för utlandet att köpa svenska produkter, samtidigt blir priserna på importerade och konkurrerande varor lägre än de hemmaproducerade.</p>	<p>$P \uparrow \rightarrow X \downarrow$ och $M \uparrow$</p>

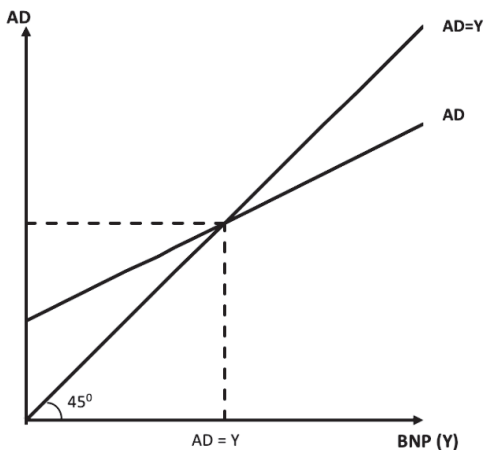
Den makroekonomiska jämvikten

Den grafiska framställningen av den aggregerade efterfrågan erhålls genom att summera kurvorna för C , I , G och $X - M$ horisontellt. Den autonoma delen av AD -kurvan är summan av de tidigare definierade autonoma delarna: $C_0 + I_0 + G_0 + X_0 - M_0$. AD -kurvans lutning påverkas av mpc , mpm och skattesatsen. I den keynesianska modellen är ekonomin i jämvikt där den aggregerade efterfrågan är lika med BNP , som tecknas i grafen som " Y ". I Figur 2.8 beskrivs den makroekonomiska jämvikten med hjälp av två kurvor. Den ena är AD som en funktion av BNP , $AD=f(Y)$ och den andra är AD lika med inkomsten, $AD=Y$. Vid den punkt där dessa två kurvor sammanfaller återfinns den makroekonomiska jämvikten. När ekonomin befinner sig i denna punkt innebär det att efterfrågan på varor och tjänster (Ekvation 2.1) är lika med landets produktion av varor tjänster (Ekvation 1.1). Denna jämviktsmodell tecknas enligt Ekvation 2.11.

$$AD = Y = C + I + G + X - M$$

$$\text{Ekvation (2.11)}$$

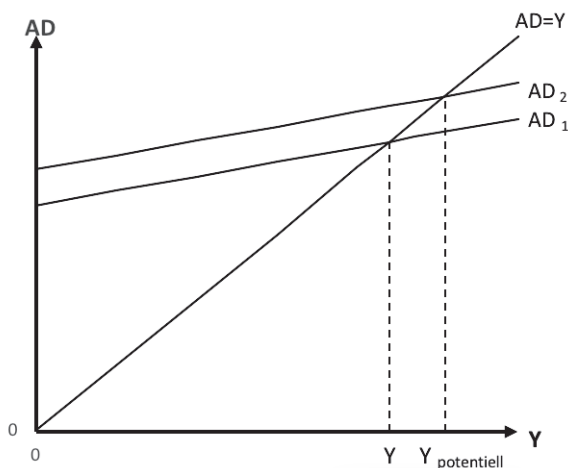
Figur 2.8: Makroekonomisk jämvikt

I Figur 2.8 illustreras den keynesianska modellen vid jämviktsinkomsten $AD=Y$. I denna punkt innebär det att potentiell BNP sammanfaller med jämviktsinkomsten. Den 45-gradiga vinkeln (givet att axlarna har samma skala) anger att den aggregerade efterfrågan är lika med BNP längs denna kurva ($AD=Y$). Vidare visas två tänkbara situationer, när BNP ligger under jämviktsinkomsten eller över jämviktsinkomsten.

Det finns ingen garanti för att jämviktsBNP sammanfaller med potentiell BNP. Vi ska titta på två olika situationer: en jämviktsnivå som är lägre än potentiell BNP och en jämviktsnivå som är högre än potentiell BNP: Vi ska också visa hur man med finanspolitik kan åstadkomma jämvikt. Figur 2.9 visar vår första situation då jämvikts BNP är lägre än potentiell BNP och vi har arbetslöshet. Med hjälp av expansiv finanspolitik kan den aggregerade efterfrågan stimuleras så att AD förskjuts upp och den nya jämvikten sammanfaller med potentiell BNP.

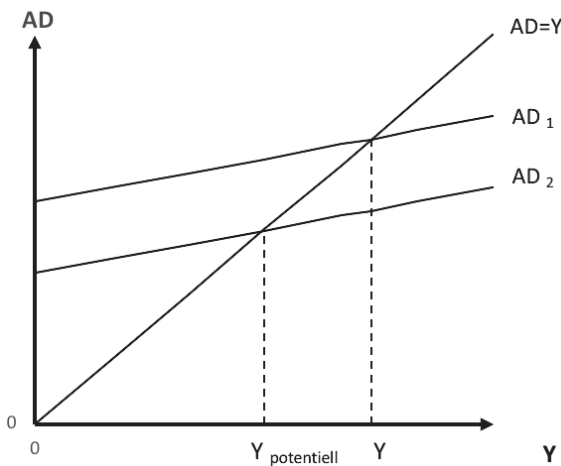
Figur 2.9: Expansiv finanspolitik

Figur 2.10 visar vår andra situation då jämvikts BNP är högre än potentiell BNP och vi har inflation. Med hjälp av restriktiv finanspolitik kan den aggregerade efterfrågan minska så att AD förskjuts ned och den nya jämvikten sammanfaller med potentiell BNP.

Makroekonomisk jämvikt förekommer sällan i verkligheten, utan för det mesta ligger ekonomin under eller över BNP-jämvikten.

Figur 2.10: Restriktiv finanspolitik

Multiplikatorn

När någon av BNP:s komponenter förändras innebär det att BNP:s värde förändras. Om till exempel konsumtionen ökar leder det till att BNP också ökar fast inte med samma volym utan det beror på konsumtionsökningens totala effekt i ekonomin.

Orsaken till detta är att en persons utgifter blir en annan persons inkomst, vilket i sin tur leder till ytterligare utgifter och extrainkomster och så vidare, så den sammanlagda effekten på BNP är större än den ursprungliga utgiftsökningen. För att förstå effektiviteten i

finanspolitiken behöver vi förstå multiplikatorn. Dessutom fungerar multiplikatorn i såväl negativ som positiv riktning.

Vi illustrerar med ett enkelt exempel. Låt oss anta att den marginala konsumtionsbenägenheten (mpc) är lika med 0,8 i en ekonomi. Om vi antar vidare att Lena får en ökad inkomst, pga. en skattesänkning, på tusen kronor kommer hon att använda 800 kronor i konsumtion och spara 200 kronor. Anta vidare att hon köper varor för 800 kronor hos en bagare vilken i sin tur använder 640 kronor av dessa 800 ($800 \cdot 0,8$) för att köpa grönsaker och sparar 160 kronor. Grönsakshandlaren i sin tur köper fisk för 512 kronor av de 640 ($640 \cdot 0,8$) och sparar resterande 128 kronor. Effekten fortsätter och sprider sig som ringar på vattnet där effekten på ökad konsumtion blir mindre och mindre.

Men om vi stoppar vårt räkneexempel här och summerar allas konsumtion, $800 + 640 + 512$, blir det 1 952 kronor. Som vi ser visar detta experiment att de initiala 1 000 kronorna mer än dubblas. Med hjälp av *multiplikatorn* kan vi beräkna hur mycket BNP kommer att växa.

Vi kan härleda multiplikatorn utifrån jämviktsvillkoret $BNP = Y$ i Ekvation 2.11.

$$Y = C + I + G + X - M$$

Vi utvecklar Ekvation 2.11 genom att stoppa in BNP:s komponenter från Ekvation 2.4, 2.7, 2.8 och 2.10.

$$C = C_0 + mpc \cdot ((1-t) \cdot Y)$$

$$I = I_0$$

$$G = G_0$$

$$X - M = X - (M_0 + mpm \cdot Y)$$

Ekvation 2.11 blir då:

$$Y = C_0 + mpc \cdot ((1-t) \cdot Y) + I_0 + G_0 + X_0 - (M_0 + mpm \cdot Y)$$

Vi skriver om ekvationen och löser ut Y .

$$Y = + mpc \cdot (1-t) \cdot Y - mpm \cdot Y + C_0 + I_0 + G_0 + X_0 - M_0$$

$$Y \cdot [1 - mpc \cdot (1-t) + mpm] = C_0 + I_0 + G_0 + X_0 - M_0$$

$$Y = \frac{1}{1 - mpc \cdot (1-t) + mpm} \cdot [C_0 + I_0 + G_0 + (X_0 - M_0)]$$

Ekvation (2.12)

Nu kan vi identifiera multiplikatorn (k) ur Ekvation 2.12.

$$k = \frac{1}{1 - mpc \cdot (1-t) + mpm}$$

Ekvation (2.13)

Ett exempel: I en ekonomi är $mpc = 0,75$, $mpm = 0,15$ och skattesatsen (t) är 30 procent.

$$k = \frac{1}{1 - mpc \cdot (1-t) + mpm} = \frac{1}{1 - 0,75 \cdot (1 - 0,3) + 0,15} = 1,6$$

Vi erhåller ekonomins multiplikator, $k = 1,6$. Vi antar vidare att vi vill veta vilken förändring som uppstår i BNP när konsumtionen ökar med 50 miljoner. Vi får förändringen i BNP (ΔY) genom att multiplicera ökningen i den autonoma efterfrågan ($\Delta AD_0 = 50$) med det erhållna värdet med multiplikatorn (1,6).

$$\Delta Y = k \cdot \Delta AD_0$$

Ekvation (2.14)

$$\Delta Y = 1,6 \cdot 50$$

$$\Delta Y = 80$$

BNP kommer att öka med 80 miljoner om den autonoma konsumtionen, ceteris paribus, ökar med 50 miljoner.

III. Finanspolitik i den keynesianska modellen. Två simuleringar

Den keynesianska modellen hjälper oss att förklara fluktuationer i ekonomin och föreslår dessutom också policyer för att komma till rätta med konjunktursvängningarna. Dessa policyer används då det ekonomiska läget befinner sig antingen i låg – eller högkonjunktur. Det handlar alltså om att minimera svängningarna i ekonomin⁹. Vid en lågkonjunktur stimuleras ekonomin och vid en högkonjunktur kyls ekonomin ner. För att påverka ekonomin via den aggregerade efterfrågan föreslår den keynesianska ansatsen variationer i statliga utgifter, skatter eller förändringar i penningmängden.

Med hjälp av finanspolitiken kan staten variera både sina offentliga utgifters nivåer och skattesatser, antingen för att stimulera eller bromsa ekonomin. Sett ur statsbudgetperspektivet kan finanspolitiken användas för att rätta till ett under- eller överskott i statsbudgeten i syfte att påverka den totala ekonomin.

Den keynesianska ansatsen tilldelar staten en viktig roll i ekonomin vilket innebär att staten bestämmer nivån på de viktigaste makrovariablerna. Detta står helt emot klassikernas *Laissez-Faire*-politik. Under 60- och 70-talen utgjorde den keynesianska finanspolitiken ett verktyg för ekonomisk reglering. Denna användes mycket av ett stort antal regeringar i västvärlden och som senare skulle skapa stora debatter om hur ekonomin ska styras.

Under många år var Keynes politik central i de flesta välfärdsstaterna i västvärlden. Idag har de monetaristiska strömningarna tagit över den ekonomiska politiken allt mer. I Sverige tillämpas idag ingen

⁹ I Kapitel II förklaras den keynesianska modellen.

traditionell keynesiansk politik och inte heller en hundra procentig monetaristisk politik. Det som man ser idag är en blandning av dessa ansatser där man kan tycka att det monetaristiska inslaget överväger den keynesianska ansatsen.

Vi kommer att arbeta med två simuleringar för att illustrera hur den keynesianska modellen fungerar. En av dessa tillämpningar gäller när ekonomin befinner sig vid lågkonjunktur, dvs där BNP ligger under potentiell BNP. I detta fall behövs den aggregerade efterfrågan stimuleras i syfte att skapa tillväxt. Den andra tillämpningen gäller när ekonomin befinner sig i högkonjunktur, dvs där BNP ligger över potentiell BNP. För att förklara hur den keynesianska modellen fungerar utgår vi från Ekvation 2.11 och 2.12 i Kapitel II och utvecklar den utifrån en förändring i någon av de autonoma delarna.

$$\Delta Y = \frac{1}{1 - mpc \cdot (1 - t) + mpm} \cdot [\Delta C_0 + \Delta I_0 + \Delta G_0 + \Delta(X_0 - M_0)]$$

Ekvation (3.1)

Den centrala idén i denna ekonomiska modell är på att en förändring av de offentliga utgifterna eller i skatterna kommer utgöra en initial förändring i BNP (ΔY) som kommer att ökas med multiplikatoreffekter på ett sådant sätt, att den slutliga effekten kommer att vara en förändring i jämviktsinkomst som motsvarar multiplikatorn gånger den förändring som antingen sker i de offentliga utgifterna eller i skatte-satsen. Som vi visar i Figur 3.1 går en expansiv finanspolitik ut på att öka de offentliga utgifterna eller sänka skatterna. Dessa åtgärder leder till att BNP ökar. Vid högkonjunktur vidtas motsatta åtgärder, dvs att minska de offentliga utgifterna eller höja skatterna, vilka leder till att BNP minskar.

Figur 3.1: Expansiv och restriktiv finanspolitik

Underlag för simuleringar

Vi kommer att göra två simuleringar, expansiv och restriktiv finanspolitik för vilka vi kommer att använda siffror från den svenska ekonomin. Vi hämtar uppgifter för BNP från de svenska nationalräkenskaperna för år 2016 (se Bilaga 1). År 2016 var (allt uttryckt i miljarder) den privata konsumtionen (C) 1 950, de offentliga utgifterna (G) 1 150, investeringarna (I) (inklusive lagerinvesteringar) 1 090, exporten (X) 1 950 och importen (M) 1 740. Siffrorna är avrundade för att undvika många decimaler i simuleringarna. Vi sätter den marginella konsumtionsbenägenheten (mpc) till 0,646. Detta antagande bygger på att den privata konsumtionen varit hög i flera år vilket leder oss till att argumentera att rimligtvis den största delen av inkomsterna går till konsumtion. Ett annat antagande är att den marginella importbenägenheten (mpm) var 0,2. Importen av varor och tjänster har varit, liksom exporten, en stor andel av BNP och därför är antagandet om mpm någorlunda stor. Vidare antar vi 35

procent i skatt som andel av BNP. Med detta underlag bildar vi funktioner för respektive komponent vilka redovisas i Tabell 3.1. Vid framtagandet av dessa funktioner har vi även varit tvungna att göra vissa antaganden om komponenternas autonoma delar.

Tabell 3.1: BNP:s komponenter för 2016

Konsumtion	C	= 102,44 + 0,646 · (Y-T)
Offentliga utgifter	G	= 1 150
Investering	I	= 1 090
Export	X	= 1 950
Import	M	= 860 + 0,2 · Y
Skatter = T = t · Y, där	t	= 0,35

Alla kommande beräkningar kommer att utgå från modellen som redovisas i Tabell 3.1 . I det som följer illustreras hur ekonomiska mål (ekonomisk tillväxt, sysselsättning) och medel (expansiv eller restriktiv finanspolitik) används vid stabilisering av samhällsekonomin.

Vi börjar med att beräkna BNP vid jämvikt. Vi återkommer till Ekvation 2.11 i Kapitel II och sätter vi in siffrorna för de definierade funktionerna i Tabell 3.1.

$$Y = 102,44 + mpc \cdot (Y-T) + 1\,090 + 1\,150 + 1\,950 - (860 + mpm \cdot Y)$$

$$Y = \underbrace{\hspace{10em}}_C + \underbrace{\hspace{2em}}_G + \underbrace{\hspace{2em}}_I + \underbrace{\hspace{2em}}_X - \underbrace{\hspace{10em}}_M$$

Vi ersätter mpc, T och mpm enligt Tabell 3.1 och erhåller:

$$Y = 102,44 + 0,646 \cdot (Y - 0,35 \cdot Y) + 1090 + 1150 + 1950 - (860 + 0,2 \cdot Y)$$

Vi utvecklar utan parenteser.

$$Y = 102,44 + 0,646 \cdot Y - 0,2261 \cdot Y + 1\,090 + 1\,150 + 1\,950 - 860 - 0,2 \cdot Y$$

Vi summerar alla konstanta värden och summerar samtidigt alla termer med Y. Då får vi jämviktsekvationen:

$$Y = 3\,432,44 + 0,2199 \cdot Y$$

$$Y - 0,2199 \cdot Y = 3\,432,44$$

$$Y = 3\,432,44 / 0,7801$$

$$Y = 4\,400$$

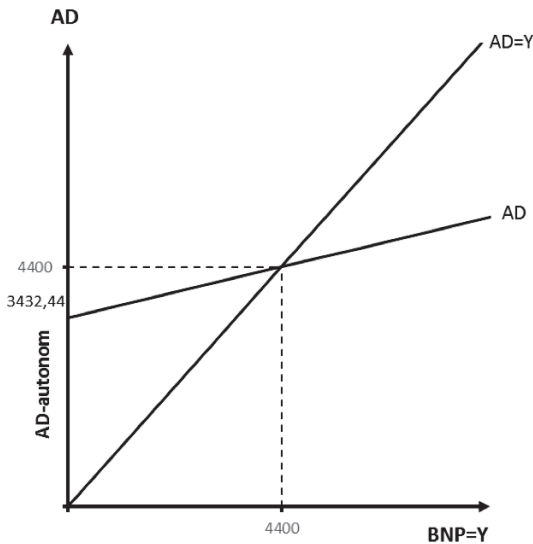
Det erhållna resultatet (jämvikten 4 400) kan illustreras i ett diagram. Vi börjar med att ta fram en tabell. Vid jämvikten gäller $AD = Y$. Vi kan teckna den erhållna ekvationen som $AD = 3\,432,44 + 0,2199 \cdot Y$. Vi konstruerar värdetabellen genom att ersätta Y med godtyckliga värden för att få uppgifter om den aggregerade efterfrågan (AD). Om vi till exempel ersätter Y med noll så blir ekvationen $AD = 3\,432,44 + 0,2199 \cdot 0$. När Y är lika med noll är $AD = 3\,432,44$.

Tabell 3.2: BNP och AD

BNP (Y)	Aggregerad efterfrågan (AD)
0	3 432,44
1 000	3 652,34
2 000	3 872,24
3 000	4 092,14
4 000	4 312,04
5 000	4 531,94

Vi plottar talparen (Y, AD) i ett diagram för att illustrera den aggregerade efterfrågan för Sverige år 2016. Av Figur 3.2 framgår att BNP i jämvikt är 4 400 miljarder, dvs BNP-värdet som redovisas i Bilaga 1. Den autonoma delen av ekonomin ($C_0 + I_0 + G_0 + X_0 - M_0$) blir 3 432,44 miljarder.

Figur 3.2: BNP i jämvikt

Simulering 1: Expansiv finanspolitik

För att förstå det keynesianska förslaget i praktiken kommer vi att simulera olika förändringar i ekonomin där vi använder Sveriges BNP till löpande priser för år 2016. Detta underlag gav oss tidigare att BNP i jämvikt var 4 400 miljarder. Vi antar att resultatet är utgångsläget för alla kommande simuleringar. Vi börjar med att testa hur vi med hjälp av en expansiv finanspolitik kan minska gapet mellan BNP i jämvikt och potentiell BNP.

År 2016 uppgick sysselsättningsgraden till 67,3 procent¹⁰ vilket betyder att det finns en del ledig kapacitet, eller att produktionsfaktorerna (arbete och kapital) inte används fullt ut. Vi antar alltså att potentiell svensk BNP är högre än 4 400 miljarder. Nästa avsnitt visar en simulering av modellen som ger oss svar på hur stor förändring som krävs i de offentliga utgifterna eller skattesatserna för att åstadkomma en ökning i BNP.

Vid lågkonjunktur är det keynesianska botemedlet tillämpning av expansiv finanspolitik. Med hjälp av expansiv finanspolitik kan vi öka de offentliga utgifterna eller minska skatterna på ett sådant sätt att de totala utgifterna ökar och via multiplikatoreffekten nå den önskade BNP-nivån. En politik i den meningen kallas just expansiv eftersom den medför att ekonomin stimuleras. Detta leder till en ekonomisk tillväxt som uttrycker sig i en ökning av BNP. I Ekvation 3.2. illustreras hur en expansiv finanspolitik skulle verka. Om vi utgår ifrån att de offentliga utgifterna (G) ökar, ceteris paribus, åstadkoms en ökning i BNP (Y).

$$\uparrow Y = C + I + \uparrow G + X - M \qquad \text{Ekvation (3.2)}$$

Vi antar att full sysselsättning och potentiell BNP uppnås vid en nivå på 4 700 miljarder. Vi denna nivå har ekonomin kommit till rätta med lågkonjunkturen och uppnått full sysselsättning. Detta innebär att det krävs en BNP-ökning på 300 miljarder kronor. Frågan som ställs här är: hur stor förändring krävs i de offentliga utgifterna för att uppnå en BNP på 4 700 miljarder? Vi svarar på denna fråga med hjälp av Ekvation 2.11. Där låter vi de offentliga utgifterna (G) vara en okänd variabel och vi löser ut dess värde:

$$Y = 102,44 + 0,646 \cdot (Y - 0,35 \cdot Y) + 1\,090 + G + 1\,950 - (860 + 0,2 \cdot Y)$$

$$Y = 2\,282,44 + 0,2199 \cdot Y + G$$

¹⁰ Statistiska Centralbyrån, Arbetskraftsundersökningarna (AKU), november 2016

Eftersom vi vet att vi vill nå $Y = 4\,700$, så ersätter vi Y med $4\,700$ och löser ekvationen för G .

$$4\,700 = 2\,282,44 + 0,2199 \cdot 4\,700 + G$$

$$4\,700 = 2\,282,44 + 1\,033,53 + G$$

$$G \approx 1\,384$$

De ursprungliga offentliga utgifterna (G) var 1150 . Därför fordras en förändring på 234 miljarder ($1384 - 1150 = 234$) för att åstadkomma en BNP på $4\,700$.

Ett snabbare alternativt är att använda multiplikatorn som definierades i Kapitel II. Vi hämtar värden från Tabell 3.1 för de parametrar som multiplikatorn innehåller och med hjälp av ekvation 2.13 får vi:

$$k = \frac{1}{1 - mpc \cdot (1 - t) + mpm} = \frac{1}{1 - 0,646 \cdot (1 - 0,35) + 0,2} = 1,28$$

Nu kan vi beräkna förändringen i G som krävs genom att använda Ekvation 2.14.

$$\Delta Y = k \cdot \Delta AD_0$$

$$\Delta Y = k \cdot \Delta G$$

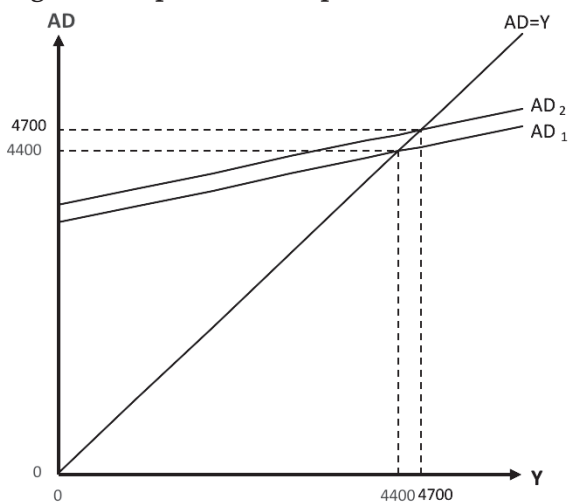
$$595 = 1,28 \cdot \Delta G$$

$$\Delta G = 300/1,28 \approx 234$$

Med en multiplikator på $1,28$ bör G ökas med 234 om vi vill ha en BNP-ökning på 300 ($4\,400$ till $4\,700$, $\Delta Y = 300$). Som vi ser, blir resultatet det samma när vi löste ut värdet för de offentliga utgifterna (G) i jämviktsekvationen.

I Figur 3.3 ökar de autonoma utgifterna och därmed skiftar AD-kurvan från AD_1 till AD_2 . En ökning av de offentliga utgifterna kan ta sig i uttryck i ökade investeringar i infrastrukturen (motorvägar, järnvägsförbindelser, etc) eller ökning av den offentliga sektorn. Denna åtgärd har en snabb effekt i ekonomin eftersom alla dessa åtgärder kräver arbetskraft vilket i sin tur innebär en ökning i den privata konsumtionen. På detta sätt, blir det två komponenter i BNP som ökar (de offentliga utgifterna och den privata konsumtionen) och det ger en stark effekt på hela ekonomin. Samtidigt innebär en sådan satsning att staten måste skuldsätta sig vilket på sikt kommer att skapa underskott i statsbudgeten.

Figur 3.3: Expansiv finanspolitik

Som nämndes tidigare kan en expansiv finanspolitik även åstadkommas genom att sänka skatterna. Här är frågan, hur stor skattesänkning bör genomföras för att uppnå en BNP på 4 700 miljarder? Vi svarar på denna fråga genom att (i stället för en förändring i G) låta skattesatsen (t) vara en okänd variabel och vi löser ut dess värde. Simulering görs under antagande att alla andra BNP:s komponenter hålls konstanta.

$$Y = 102,44 + 0,646 \cdot (Y - t \cdot Y) + 1\,090 + 1\,150 + 1\,950 - (860 + 0,2 \cdot Y)$$

$$Y = 102,44 + 0,646 \cdot Y - 0,646 \cdot t \cdot Y + 1\,090 + 1\,150 + 1\,950 - 860 - 0,2 \cdot Y$$

$$Y = 3\,432,44 + 0,446 \cdot Y - 0,646 \cdot t \cdot Y$$

Vi ersätter Y med 4 700 och löser ut t.

$$4\,700 = 3\,432,44 + 0,446 \cdot 4\,700 - 0,646 \cdot t \cdot 4\,700$$

$$4\,700 = 3\,432,44 + 2\,096,2 - 3\,036,2 \cdot t$$

$$t \approx 0,2729 \quad \text{ca } 27,3 \text{ procent}$$

Resultatet visar att skattesatsen bör sänkas från 35 till 27,3 procent för att åstadkomma en BNP-nivå på 4 700 miljarder. Detta resultat förutsätter ceteris paribus. I den ekonomiska verkligheten är variablerna inte helt konstanta. Men en simulering ger oss en indikation på hur utvecklingen kan vara utifrån ett bestämt underlag. På lång sikt är det närmast omöjligt att en simuleringskalkyl ger den perfekta uppskattningen på BNP:s utveckling.

Simulering 2: Restriktiv finanspolitik

Om vi antar att 4 400 miljarder istället innebär att ekonomin befinner sig i ett högkonjunkturläge skulle staten bedöma att ekonomin måste bromsas på ett sådant sätt att BNP blir 4 000 miljarder (som vi nu antar skulle innebära full sysselsättning i Sverige). Nu följer exempel på åtgärder som måste vidtas för att åstadkomma en BNP-nivå på 4 000 miljarder. Till skillnad från den tidigare simuleringen antar vi nu att ekonomin befinner sig under jämvikten. I ett sådant läge är den aggregerade efterfrågan större än det aggregerade utbudet vilket leder till ett inflationstryck.

Som vi nämnde tidigare, är det keynesianska botemedlet att bromsa tillväxten. Detta kan åstadkommas genom att minska de offentliga utgifterna eller genom att öka skatterna på ett sådant sätt att de totala utgifterna minskar och via multiplikatoreffekten nå den önskade BNP-nivån. En politik i den meningen kallas "restriktiv" eftersom den medför att ekonomin bromsas. Ekvation 3.3 illustrerar hur en restriktiv finanspolitik skulle verka. Där minskas de offentliga utgifterna (G), ceteris paribus, vilket åstadkommer en minskning i BNP (Y).

$$\downarrow Y = C + I + \downarrow G + X - M \qquad \text{Ekvation (3.3)}$$

Vid en högkonjunktur ska efterfrågan anpassas till landets kapacitet för att producera de nödvändiga varorna och tjänsterna. Detta mål kan uppnås genom tillämpning av en restriktiv finanspolitik. Frågan som ställs här är: hur stor förändring krävs i de offentliga utgifterna för att uppnå en BNP på 4 000 miljarder? Vi svarar på denna fråga med hjälp av Ekvation 2.11 där vi låter de offentliga utgifterna (G) vara en okänd variabel, vi får.

$$Y = 102,44 + 0,646 \cdot (Y - 0,35 \cdot Y) + 1\,090 + G + 1\,950 - (860 + 0,2 \cdot Y)$$

$$Y = 2\,282,44 + 0,2199 \cdot Y + G$$

Vi ersätter Y med 4 000 och löser ekvationen för G.

$$4\,000 = 2\,282,44 + 0,2199 \cdot 4\,000 + G$$

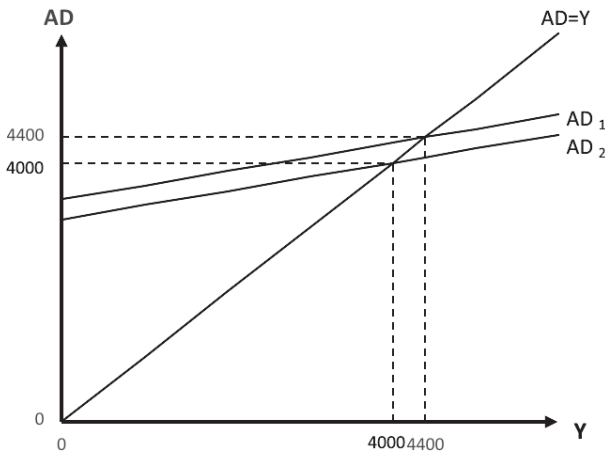
$$4\,000 = 2\,282,44 + 879,6 + G$$

$$G = 4\,000 - 3\,162,04 \approx 838$$

Eftersom de ursprungliga offentliga utgifterna (G) var 1 150 fordras en minskning på 312 miljarder ($838 - 1150 = -312$) för att åstadkomma en BNP (Y) på 4 000.

I Figur 3.4 minskar de autonoma utgifterna och därmed skiftar AD-kurvan från AD_1 till AD_2 . Den nya jämvikten blir 4 000 miljarder. I motsats till den tidigare simuleringen kommer staten i detta fall inte att tillföra resurser för satsningar i infrastruktur eller öka den offentliga sektorn. Normalt vidtar staten åtgärder som skär ner de offentliga utgifterna främst genom att minska antalet statsanställda. Denna åtgärd har en snabb effekt i ekonomin eftersom arbetstillfällena minskar och där följderna blir en ökning i arbetslösheten. Minskningen i de offentliga utgifterna och i den privata konsumtionen påverkar hela ekonomin. En positiv effekt kan vara att staten sparar pengar vilket leder till att statsbudgeten förbättras.

Figur 3.4: Restriktiv finanspolitik

En restriktiv finanspolitik kan även åstadkommas genom att öka skatterna. En sådan åtgärd påverkar den disponibla inkomsten vilket innebär att den privata konsumtionen minskar. Hur stor skattesänkning bör genomföras för att uppnå en BNP på 4 000 miljarder? Följande simulering görs under antagandet att BNP:s övriga komponenter förblir oförändrade. Vi återkommer till utgångsläget (Ekvation 2.11) och där skattesatsen är den enda okända variabeln.

$$Y = 102,44 + 0,646 \cdot (Y - t \cdot Y) + 1090 + 1150 + 1950 - (860 + 0,2 \cdot Y)$$

$$Y = 102,44 + 0,646 \cdot Y - 0,646 \cdot t \cdot Y + 1090 + 1150 + 1950 - 860 - 0,2 \cdot Y$$

$$Y = 3\,432,44 + 0,446 \cdot Y - 0,646 \cdot t \cdot Y$$

Vi ersätter Y med 4 000 och löser ut t.

$$4\,000 = 3\,432,44 + 0,446 \cdot 4\,000 - 0,646 \cdot t \cdot 4\,000$$

$$4\,000 - 3\,432,44 - 1\,784 = -2\,584 \cdot t$$

$$t = -1\,216,44 / -2\,584$$

$$t \approx 0,4707 \quad \text{ca 47 procent}$$

Denna simulering visar att skattesatsen bör höjas från 35 till 47 procent för att åstadkomma en BNP-nivå på 4 000 miljarder, ceteris paribus.

IV. Avslutande kommentarer

Resultatet i den första simuleringen visar att en skattesänkning påverkar den privata konsumtionen positivt eftersom den disponibla inkomsten ökar då skatterna sänks. Denna åtgärd, en kraftig sänkning av skatterna (från 35 till 27,3 procent), kommer på sikt att leda till ett budgetunderskott om de offentliga utgifterna inte anpassas till skatteintäkterna.

Den andra simuleringen visar att skattesatsen bör höjas från 35 till 47 procent för att åstadkomma en BNP-nivå på 4 000 miljarder, *ceteris paribus*. I likhet med den första simuleringen påverkar en förändring av skatterna *ceteris paribus* statsbudgeten och i den här situationen skulle den förbättras. Detta är dock inte hållbart på sikt eftersom det kan påverka sysselsättningen negativt. Detta kan inträffa i ett läge där en skattehöjning leder till att arbetsgivarna effektiviserar användning av arbetskraften vilket resulterar, bland annat, i att sysselsättning minskar och en minskad sysselsättning minskar skatteunderlaget.

Båda simuleringarna illustrerar hur finanspolitiken fungerar. Slutligen är det viktigt att poängtera att simuleringen krävde att en del antaganden gjordes. Det bör också nämnas att länder inte enbart tillämpar penningpolitik eller enbart finanspolitik utan att det ofta sker en kombination av båda. När det gäller finanspolitik skiljer vi på diskretionär politik och automatisk diskretionär politik¹¹. Diskretionär politik avser de policyer som regeringarna avsiktligt tillämpar för att påverka offentliga intäkter eller utgifter. Fördelen är att dessa policyer kan agera direkt på problemen, medan nackdelen är att de tenderar att vara långsamma i sin verkan på grund av de politiska och institutionella förfaranden som krävs för genomförandet. Dessutom tar det tid för dessa policyer att uppnå målen vilket inte alltid är effektivt. Exempel på områden där diskretionär policyer verkar:

¹¹ För vidare läsning se Jonung och Fregert (2010).

- Infrastrukturprogram, vars mål är att öka sysselsättningen och förbättra landets infrastruktur.
- Sysselsättnings- och utbildningsplaner, vars mål är att anställa och utbilda arbetstagare för att förbättra inträde på arbetsmarknaden.
- Utöka transfereringar för att skydda de mest utsatta grupperna, till exempel arbetslöshetsersättning, stipendier eller pensioner.
- Ändring av skattesatser: Att höja eller sänka skatter påverkar de ekonomiska aktörernas beteende.

Referenslista

Conolly, Sara och Alistair Munro (2009), *Economics of the public sector*. Prentice Hall.

Fregert, Klas och Lars Jonung (2010), *Makroekonomi: Teori, politik och institutioner*. Studentlitteratur.

Gärtner, Manfred (2009), *Macroeconomics*. Prentice Hall.

Holm, Louise och Osvaldo Salas (2013), *Matematik och övningar för mikroekonomi*. Studentlitteratur.

Konjunkturinstitutet (2016), *Ekonomisk politik driver stark tillväxt. Konjunkturläget mars 2016*.

O'Sullivan, Arthur, Steven Sheffrin & Stephen Perez (2010), *Macroeconomics, Principles, applications and tools*. Pearson, Prentice Hall.

Statskontoret (2017), *Den offentliga sektorn i korthet, 2017*. Statskontoret.

Bilaga 1

BNP från användningssidan, 2010-2016, aggregerad, löpande priser (miljoner SEK)

	BNP	Import	Hushållens konsumt- ions- utgifter	Offentliga konsumt- ions- utgifter	Fasta brutto- investe- ringar	Export
	BNP	M	C	G	I	X
2010	3 519 102	1 433 259	1 634 640	886 372	806 525	1 625 716
2011	3 656 577	1 534 981	1 692 895	920 818	870 849	1 706 102
2012	3 684 800	1 525 208	1 715 028	954 911	833 154	1 706 915
2013	3 769 909	1 481 310	1 759 307	102,442 1	848 035	1 651 246
2014	3 936 840	1 602 983	1 816 179	1 031 509	919 252	1 772 883
2015	4 112 860	1 708 905	1 889 101	1 086 630	1 019 946	1 913 088
2016	4 404 938	1 737 007	1 949 753	1 151 984	1 090 060	1 950 148

Källa: SCB

Förvaltningshögskolans rapporter: (pris inkl porto+moms)

18:146 Louise Holm och Osvaldo Salas <i>Finanspolitiska åtgärder. En keynesiansk ansats</i>	90:-
18:146 Henry Bäck <i>Kommunrevisorers testament</i>	90:-
18:145 Christoffer Matshede <i>Public Procurement and the Public-Private Value Conflict in the Transport Sector – A Research Model</i>	90:-
18:144 Kerstin Bartholdsson <i>Utveckling av medborgardialog – ett samarbete mellan Ale kommun och Ghanzi District i Botswana</i>	90:-
17:143 Lena Kindborg <i>64 % män. Kvinnor och män i kurslitteraturen vid Förvaltningshögskolan</i>	90:-
17:142 Robin Andersson <i>Samverkan i demokratins försvar. En studie om den offentliga sektorn, civilsamhället och arbetet mot våldsbejakande extremism</i>	140:-
17:141 Malin Isaksson <i>Kunskapsstaden Göteborg – varför och för vem? Tre organisationers syn på kunskap och Göteborg som kunskapsstad 2000–2016</i>	140:-
16:140 Therese Jakobsson och Helena Richardsson <i>Politik och förvaltning på nätet</i>	140:-
16:139 Carl Odhnoff <i>Att förstå EBP. Översättningar av idén om en evidensbaserad praktik i den svenska socialtjänsten</i>	90:-
16:138 Kerstin Bartholdsson och Ylva Norén Bretzer <i>Samordnande samverkan – En utvärdering av Samordningsförbundet Vänersborg/Mellerud</i>	90:-
16:137 Hanna Hellgren <i>Mellan pedagogisk professionalism och marknadsmässiga tekniker – Institutionella logiker i organisering av förskolan</i>	90:-
15:136 Nazem Tahvilzadeh <i>Socialt hållbar stadsutveckling? Stadsdelsnämnderna, stadsutvecklarrollen och sociala konsekvensanalyser i planeringen av Göteborgs stad.</i>	140:-
15:135 Gustaf Kastberg <i>Ändamålsenlig organisering.</i>	140:-
<i>Förvaltningsstruktur, målkomplexitet och förändrad omvärld</i>	
15:134 Inga-Lisa Adler <i>Medskapardemokrati. Interaktiva styrningsprocesser och medskapande dialogarbetsätt</i>	140:-
15:133 Johan Sandén <i>Mer papper, klokare barn? Hur lärares administrativa arbete kan påverka kvaliteten i skolan</i>	140:-

15:132 Andreas Lundstedt	
<i>Styrmedlens uttalande politik. En av studie av New Orleans kulturekonomiska landskap</i>	140:-
15:131 Kristofer Johansson	
<i>Den svenska polisens yrkeskultur. En studie av polisstudenters utbildningslitteratur</i>	90:-
14:130 Oliver Bjerhem och Peter Rundblom Andersson	
<i>Är ni med på noterna? En studie om kommunala redovisningsval och notavvikelser</i>	140:-
14:129 Anna Laurell och Jessica Moström Axelfelt	
<i>The Socio-Economic Impacts of CSR. A Case Study of Swedish-related Companies and Corporate Social Responsibility in Vietnam</i>	140:-
14:128 Louise Holm och Osvaldo Salas	
<i>Investeringskalkyl och beslutsteori. Verktyg för beslutsfattande under osäkerhet</i>	90:-
13:127 Maja Rhodin Edlund	
<i>Where did all the women go? Representation of women and men in the Standing Committees of the European Parliament</i>	140:-
13:126 Erik Bergman	
<i>Interkommunal samverkan – en nödvändig lösning på kommunala utmaningar</i>	140:-
13:125 Angelica Börjesson och Marcus Starcke	
<i>Politiska granskare. Den kommunala revisionens roll för kommunalt ansvarsutkrävande</i>	140:-
12:124 Mats Bengtsson och David Karlsson	
<i>Demokratis svängrum. Lokalpolitikens roll i den specialreglerade verksamheten</i>	60:-
12:123 Osvaldo Salas	
<i>Samhällsekonomiska utvärderingar</i>	90:-
12:122 Marcus Johansson	
<i>De som jagar makt mellan himmel och jord. – Om det civila samhällets roll vid implementeringen av jaktpolitiska EU-direktiv.</i>	140:-
11:121 Oskar Johansson	
<i>Lika men olika? – redovisning av effektivitet inom statliga myndigheter</i>	
11:120 Louise Skoog	60:-
<i>Alla följer partilinjen – en studie om hur kommunpolitiker tolkar sitt mandat i praktiken</i>	
10:119 Osvaldo Salas, César Villanueva och Rebecka Villanueva Ulfgård	60:-
<i>Välfärdspolitik under utveckling i Mexico</i>	
10:118 Petra Svensson	60:-
<i>”Den nya svenskinspirerade föräldrapenningen har haft avsedd verkan” - En studie av den tyska föräldraförsäkringens förändring ur ett jämställdhetsperspektiv</i>	
10:117 Andrea Egerlundh och Isabella Enbågen	60:-
<i>När det ideella blir offentligt... eller när det offentliga blir ideellt</i>	
<i>En jämförande studie om möjligheten till ansvarsutkrävande i governance tidevaru</i>	
10:116 Elin Jakobsson	60:-
<i>Global Policy Making on Climate Refugees – What is the Problem?</i>	
10:115 Sara Bansmann	60:-
<i>Bör staten försvara sig mot sina antagonister? Moderaternas och Socialdemokraternas ställningstaganden i FRA-frågan</i>	
10:114 Margareta Lundberg Rodin	60:-
<i>Chefer i korstryck. Att hantera krav i politiskt styrda organisationer</i>	

10:113 Moa Aronsson	60:-
<i>Medfinansiering Om relationen mellan stat och kommun i infrastrukturprojekt</i>	
10:112 Richard Vahul	60:-
<i>På väg mot en förbättrad kommunal redovisning. Konsekvenser av ett förändrat balanskrav</i>	
09:111 Osvaldo Salas	60:-
<i>Från utvandringsland till invandringsland. En analys av migrationsströmmar till och från Chile.</i>	
09:110 David Ljung	60:-
<i>Does Network Management Matter? The Coordination of Integration Policy Delivery at the Local Level in Sweden</i>	
09:109 Johan Strömblad	60:-
<i>Kan nätverksstyrning förenas med folkstyre? Stadsbyggnad, governance och demokrati i planeringen av Norra och Södra Älvstranden i Göteborg</i>	
09:108 Gustaf Rönneklew	60:-
<i>Att kasta pengar i sjön? En undersökning av nystartsjobbets direkta undanträngningseffekter</i>	
09:107 Adiam Tedros	60:-
<i>Lokala krisaktörer – Katastrofvolontärer eller profitörer? Den lokala krisanteringen i två kommuner under stormarna Gudrun och Per.</i>	
08:106 Annika Berggren	60:-
<i>Jämn könsfördelning på höga chefsnivåer. En studie om framgångsfaktorer</i>	
08:105 Christina Alvelins och Gabriella Sjöman	slut
<i>Vem tar ansvar för de nollplacerade? Om rehabilitering och försörjning för sjuka utan inkomst</i>	
08:104 Nathalie Munteanu	60:-
<i>Det bästa av två världar. - En studie om kommunala självstyrande skolor som hybrider i det svenska utbildningssystemet.</i>	
08:103 Helena Öhrvall	60:-
<i>De nya moderaterna? Om moderaternas socialpolitik i retorik och praktik under perioden 1999-2007</i>	
08:102 Lotta Valinder	60:-
<i>Pengar är inte allt. En studie av fyra högstadieskolor i Mellansverige.</i>	
08:101 Niklas Andersson	60:-
<i>De som fiskar efter makt. Om svensk fiskepolitik och intresseorganisationernas inflytande.</i>	
08:99 Andreas Ivarsson	60:-
<i>Från Gudrun till Per – om kommunal krisantering, erfarenheter och förändring</i>	
08:98 Lars Johansson	60:-
<i>Tjänsteförseelse - Disciplinansvar och påföljder i rättspraxis</i>	
08:97 Mathias Henriksson	60:-
<i>Arenapolitik på 2000-talet – om kommuner som bestämmer sig för att satsa på en ny idrotts- och evenemangsarena</i>	
08:96 Staffan Kling	60:-
<i>Organisationskulturens betydelse för hantering av tomrum</i>	
07:95 Andreas Gustavsson och Stefan Laang	60:-
<i>Prat och handling – en studie om kommunernas pensionsredovisning.</i>	

07:94 Osvaldo Salas	60:-
<i>Miljöhänsyn lönar sig. Samhällsekonomiska följder av luftföroreningsminskningen i två peruanska städer: En cost-benefit-analys.</i>	
07:93 Marie Persson	60:-
<i>Lojalitet & Konflikt. - En studie av förstalinjenchefens delade lojalitet inom hemtjänsten.</i>	
07:92 Emil Gustafsson, Michael Nilsson	60:-
<i>Varför bäst i klassen? - En jämförandestudie av högstadieskolor i Göteborg</i>	
07:91 Adrian Nählinder	60:-
<i>"Nej, gudskelov". Om (förekomsten av) styrning och påverkan av hur professionella organisationer arbetar med högskolans tredje uppgift.</i>	
07:90 Osvaldo Salas	60:-
<i>Rörligheten på arbetsmarknaden bland invandrare. En litteraturöversikt.</i>	
07:89 Daniel Bernmar	60:-
<i>Aktörer, nätverk och spåravnar: EN studie i organiserandet av ett trafikpolitiskt projekt</i>	
07:88 Viveka Nilsson	60:-
<i>Genusperspektivet vid Sahlgrenska akademien</i>	
06:87 Lena Lindgren	60:-
<i>Arbetsmarknadspolitik "på det nedersta trappsteget". En utvärdering av projekt ENTER.</i>	
06:86 Sara Brorström	60:-
<i>Något utöver det vanliga - en studie av sex kommunala projekt.</i>	
06:85 Jane Backström	60:-
<i>Inget är för evigt - en studie av sextimmarsdagen i Kiruna.</i>	
06:84 Pierre Donatella	60:-
<i>Bra och dåliga årsredovisningar - En studie om kvalitetsskillnader.</i>	
06:83 Vicki Johansson red.	slut
<i>Tillsynens mångfasetterade praktik inom det sociala och hälso- och sjukvårdsområdet.</i>	
06:82 Anders Björnsson	60:-
<i>Max Weber - inblickar i en tid och ett tänkande.</i>	
06:81 Alexander Baena	60:-
<i>Varför slösas det samtidigt som det sparas? - en studie om budgetproblematik i kommunal verksamhet.</i>	
06:80 David Karlsson	60:-
<i>Den svenska borgmästaren. Kommunstyrelsens ordförande och den lokala demokratin.</i>	
05:79 Kerstin Bartholdsson	60:-
<i>Tre nyanser av grönt: Om betydelsen av kommunala miljöchefers personliga engagemang för miljön.</i>	
05:78 Björn Brorström, Stellan Malmer, Viveka Nilsson	60:-
<i>Varför tillväxt i kommuner? En studie av nyckelaktörers uppfattningar</i>	
05:77 Thomas Vilhelmsson	60:-
<i>Kommunala pensionsavsättningsbeslut.</i>	
05:76 Henry Bäck, Folke Johansson & Adiam Tedros	60:-
<i>Ledarskap och lokalsamhälle i lokal politik - Fyra politiska initiativ i Göteborg och Stockholm i komparativ belysning.</i>	

05:75 Östen Ohlsson & Björn Rombach	60:-
<i>Den friska organisationen.</i>	
05:74 Henry Bäck, Nina Granqvist, Siv Sandberg, Sundback	60:-
<i>Svenskt och finskt i kommunerna.</i>	
5:73 Charlotta Ekman	
<i>Varför görs det ris i Åhus? Om mötet mellan näringslivspolitik och etableringsstrategi.</i>	
05:72 Sven Siverbo (red.)	60:-
<i>Evolutionsteori för offentliga organisationer.</i>	
05:71 Nazem Tahvilzadeh	60:-
<i>Minoritetsmedier i Göteborgs Stad. En studie om integration, makt och icke-beslut i stadspolitiken.</i>	
05:70 Sven Siverbo	60:-
<i>Inkomstutjämning och kommunalekonomiska incitament</i>	
05:69 Andreas Ivarsson	60:-
<i>På väg mot paradoxala resultat? En studie av möjligheter till ökad handlingskraft genom resultatstyrning av sektorsövergripande frågor inom statsförvaltningen med jämställdhetspolitiken som exempel.</i>	
05:68 Sofie Cedstrand	60:-
<i>Idealism till salu? Om ideella organisationers strategival och dess demokratiska betydelse.</i>	
04:67 David Karlsson & Carina Andersson	
<i>84% män. Kvinnor och män i kurslitteraturen.</i>	60:-
04:66 Björn Brorström & Sven Siverbo	
<i>Skattehöjning enda lösningen? Om ekonomiska problem och behov av avceremonialisering och självständighet.</i>	60:-
04:65 Anders Falk	
<i>Varför lyckades Geriatriken? En fallstudie av två verksamhetsområdens implementering av balanserad styrkort inom hälso- och sjukvården.</i>	60:-
04:64 Daniel Lindin & Josip Mrnjavac	
<i>Varför blir det detta pris? En studie i hur kommuner sätter sina tompriser.</i>	60:-
04:63 Elisabeth Ravenshorst	
<i>Den sensuella organisationen . Ett perspektiv på kommuner och dess chefskap.</i>	60:-
04:62 Katrin Söderlind	
<i>Målstyrning av grundskolan. En fallstudie i Partille kommun.</i>	60:-
04:61 Henry Bäck och Maritta Soininen	
<i>Politisk annonsering eller nätverkande? Uppföljning och utvärdering av partiernas särskilda informationsinsatser till invandrarväljare vid 2002 års val.</i>	60:--
04:60 Anette Gustafsson	
<i>Vem är feminist? Om politiska könsideologier i svensk kommunpolitik.</i>	60:--
04:59 Henry Bäck	
<i>Av de många ett. Västra Götlandsregionens politiker. Partipolitiska och territoriella skiljeliner Göteborg: Förvaltningshögskolan.</i>	60:--
04:58 Tobias Johansson	
<i>Kollision eller konfirmation? - Ett möte mellan transaktionskostnadsteorin och kommunal äldreomsorg.</i>	60:--

- 04:57 Anna Berg och Charlotta Fagring
Internationella reglers påverkan på kommunal redovisning - Ett resultat av anpassning eller anpassning som ett resultat 60:-
- 04:56 Aida Alic och Pernilla Wallén
Centralisera mera? Hur organiseras inköpsfunktionen i en kommun för en bättre efterlevnad av LOU? 60:-
- 03:55 Mats Lindblad
Perspektiv på europeisk integration i svensk riksdag. Jämförande analyser av riksdagsdebatterna om grundlagsändringarna 1994 och 2003 angående överlåtelse av beslutsrätt till EG/EU. 60:-
- 03:54 Mia Davidsson
Kommunala upphandlare - En studie om hur de fattar beslut. 60:-
- 03:53 Mats Bengtsson
Kvinnor och Män i lokalpolitiken. 60:-
- 03:52 Peter Arkevåg, Björn Brorström, Carina Andersson och Tobias Johansson
För bra för för få - Årsredovisningar inom staten. 60:-
- 03:51 Johan Berlin och Eric Carlström
Balans eller nonchalans? - En studie av kommuner som beviljats extra finansiellt stöd av staten. 60:-
- 03:50 Roger Andersson
Praktisk kommunal upphandling. 60:-
- 03:49 Carina Andersson med flera
Interjuer. 60:-
- 03:48 Kajsa Värna och Birgitta Örnfeldt
Långlivade förvaltningschefer - strateger som verkar utan att synas. 60:-
- 02:47 Paula Rodrigo Blomqvist
Från assimilation till separation. Den finska invandrargruppens krav på finskspråkig undervisning. 60:-
- 02:46 Henry Bäck, Gunnar Gjelstrup, Folke Johansson, Jan Erling Klausen (red)
Lokal politik i storstad - stadsdelar i skandinaviska storstäder. 60:-
- 02:45 Lena Andersson-Felé
När gamla vårdar ännu äldre ... 60:-
- 02:44 Björn Brorström och Sven Siverbo
Framgångsrik vändning. 60:-
- 02:43 Ann-Charlotte Bengtsson och Eva-Britt Pettersson
Modell för kvalitetsmätning inom äldreomsorgen - Finns det något samband mellan kvalitet och kostnad? 60:-
- 02:42 Joacim Rydmark
Beslut under osäkerhet - En experimentell mikrovärldsstudie av metoder för att hantera osäkerhet vid ledning och beslutsfattande i komplexa och dynamiska miljöer. 60:-
- 02:41 Anna Holmqvist
Beslutsprocesser och investeringskalkyler i fastighetsbranschen. En jämförelse mellan allännyttiga och börsnoterade fastighetsbolag. 60:-

02:40 Carina Andersson <i>Tidens ekonomi.</i>	60:-
02:39 Patrik Johansson <i>Vem tar notan? Skandaler i svensk offentlig sektor.</i>	60:-
02:38 Conny Pettersson <i>Från Global idé till lokal praktik - Om näringspolitik för hållbar utveckling.</i>	60:-
02:37 Gustaf Kastberg <i>Omsorg om Marknaden - En studie av hur reglerna på en offentlig marknad skapas och förändras.</i>	60:-
01:36 David Karlsson <i>Sveriges kommunala kulturpolitiker.</i>	60:-
01:35 Anders Björnsson <i>Systemskiften - En explorativ essä.</i>	60:-
01:34 Henry Bäck, Sven Siverbo och Björn Brorström <i>Ny politisk organisation i Härryda och Stenungsund.</i>	60:-
01:33 Maria Palm <i>Maxtaxa - en studie av nytt avgiftssystem inom den kommunala barnomsorgen.</i>	60:-
01:32 Alexandra Jönsson <i>Den sociala dialogen i EU och jämställdheten i Europa.</i>	60:-
01:31 Björn Brorström och Pär Falkman <i>Kommunal redovisning - teoriutveckling.</i>	60:-
01:30 Niklas Theodorsson <i>Det lokala uppror - Om aktionsgrupper i den kommunala demokratin.</i>	60:-
00:29 Theresa Larsen <i>Kommunerna som arbetsgivare.</i>	60:-
00:28 Björn Brorström <i>Kommunalekonomen - några funderingar om förutsättningar, förhållningssätt och professionell utveckling.</i>	60:-
00:27 Östen Ohlsson & Björn Rombach <i>Organisationspyramiden och Buridans Åsna - en lagom teori.</i>	60:-
00:26 Jenny Svärd <i>Bestående nätverk - en studie av den sociala dimensionens betydelse.</i>	60:-
00:25 Lillemor Bergman och Virginia Leinen <i>Ekonomisk information i värden - en studie om styrmodellens påverkan på förhållningssättet till ekonomisk information.</i>	60:-
00:24 Rolf Solli, Peter Demediuk and Rob Sims <i>Chief Finance Officer in local government - Sweden vs Australia.</i>	60:-
00:23 J. Henrik Bergström <i>Hur ölskatterna sänktes - Om lobbning, pilsner och pluralism.</i>	60:-
99:22 Björn Brorström <i>Institutioner och institutionell förändring Perspektiv, teori och tillämpning på kommunal utveckling.</i>	60:-
99:21 Ylva Mühlenbock <i>När det lokala tar hand om det centrala Hur två kommuner omvandlar den statliga styrningen av skolan.</i>	60:-

99:20 Malgorzata Erikson	
<i>Frihet inom rollen - den politiska ledningens betydelse för en kommuns utveckling i ett längre perspektiv.</i>	60:-
99:19 Sven Siverbo	
<i>Kommuner och ekonomisk kris - en studie av kommuner som sökt extra finansiellt stöd av staten.</i>	60:-
99:18 Pär Falkman	
<i>Statlig redovisning ur två perspektiv.</i>	60:-
98:17 Anette Gustafsson, David Karlsson och Paula Rodrigo Blomqvist	
<i>Forskning att räkna med - tre kvantitativa studier om den lokala demokratins förutsättningar.</i>	60:-
98:16 Katarina Orrbeck	
<i>Finansiella rapporter och ekonomiska krav - politikernas perspektiv.</i>	60:-
98:15 Björn Brorström och Rolf Solli	
<i>Ekonomistyrning har betydelse.</i>	slut
98:14 Björn Rombach	
<i>Nöjdhetsmätningar - en kritisk granskning av attitydundersökningar i sjukvården.</i>	slut
98:13 Björn Brorström, Henry Bäck, Sven Siverbo och Annika Svensson	
<i>Ingen nämnd - Stenungsunds modell för vitalisering av kommunalpolitiken.</i>	60:-
98:12 Henry Bäck och Folke Johansson	
<i>Politisk decentralisering i skandinaviska storstäder.</i>	60:-
98:11 Sven Siverbo	
<i>Kapacitet att handla? Om politisk styrning och omprövning av verksamhet på lokal nivå.</i>	60:-
97:10 David Karlsson	
<i>Kommunerna och rättvisan.</i>	60:-
97:9 Patrik Johansson och Jonas Persson (red)	
<i>KommunAktuellt nummer 5 1997 - sju betraktelser.</i>	60:-
97:8 Björn Brorström och Bo Hallin	
<i>Varför är kommuner framgångsrika? En studie av framgångens kännetecken och orsaker.</i>	slut
97:7 Östen Ohlsson och Björn Rombach	
<i>Res pyramiderna.</i>	60:-
97:6 Hasse Ekstedt och Stellan Malmer	
<i>Ränta är priset för att vänta - En analys av den kommunala kalkylräntan.</i>	60:-
97:5 Björn Brorström, Rolf Solli och Östen Ohlsson	
<i>Minihandbok i utvärdering.</i>	slut
96:4 Anna Cregård och Patrik Johansson	
<i>89 % män - Vem skriver kurslitteraturen?</i>	60:-
96:3 Rolf Solli	
<i>Kommunalekonomen i imperfektum, presens, futurum eller i cyberspace.</i>	slut
96:2 Henry Bäck och Maritta Soinin	
<i>Invandrarna, demokratin och samhället.</i>	60:-
96:1 Björn Brorström och Björn Rombach	
<i>Kommunal förändringsobenägenhet.</i>	60:-